

Diyanet İşleri Başkanlığı Araştırması

Algılar, Memnuniyet, Beklentiler

KONDA Araştırma ve Danışmanlık

Kasım 2014

Çalışmanın bu bölümü, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avrupa Aracı – DİHAA) ve Friedrich Naumann Vakfının desteği ile yapılmıştır. Burada yer alan görüşler destekleyici kurumların görüşlerini yansıtmamaktadır.

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

1. Yönetici Özeti

Bu araştırma, Helsinki Yurttaşlar Derneği için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından, 11-12 Ekim 2014 tarihlerinde, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusu temsil eden, 32 ilin merkez dâhil 112 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünü içeren bir örneklem içinde, 2627 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) nasıl tanımlanıyor?

Toplumun dörtte üçü (yüzde 77) Diyanet'i "İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten bir kurum" olarak görmektedir. Dörtte bire yakın (yüzde 23) bir kesim ise Diyanet'i "devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurum" olarak değerlendirmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varoluşunu, fonksiyonunu tanımlayan yasal tanım toplumun dörtte üçü tarafından içselleştirilmiş görünürken, toplumun dörtte birinin bu tanıma itirazı vardır ve Diyanet'in varlığını siyasi temelli görmektedir.

DİB ve laiklik

"Diyanetin varlığı laikliğe aykırıdır" cümlesini yüzde 3 "kesinlikle doğru" cevabı vererek ve yüzde 11 "doğru" cevabı vererek onaylamaktadır. Buna karşılık Diyanet'in varlığı yüzde 72 oranındaki bir küme (yüzde 26 "kesinlikle yanlış" ve yüzde 47 "yanlış") tarafından laikliğe aykırı bulunmamaktadır.

Diyanet'in varlığının din ve vicdan hürriyetine aykırı olup olmadığı sorulduğunda, yine benzer oranlar görülmektedir. Diyanet'in varlığını din ve vicdan hürriyetine aykırı bulanlar yüzde 11'ken, aykırı bulmayanlar yüzde 77 oranındadır. Her iki soruda da net bir fikri olmayanların oranı yüzde 12-14 dolayındadır.

Diyanet'in varlığının laikliğe aykırı olup olmadığı konusundaki kanaat yaş ve eğitim kümelerine ve hatta hayat tarzı farklılıklarına göre radikal bir değişiklik göstermemekte ve esas itibariyle tüm kümeler "laikliğe aykırı değildir" noktasında dolaşmaktadır.

Radikal farklılaşmalar din/mezhep aidiyeti, dindarlık seviyesi ve siyasi tercihe göre oluşmaktadır. Aleviler ise daha nötr bir noktada durmaktadırlar.

DİB Hizmetlerinde Yeterlilik ve Memnuniyet

Toplumun yüzde 10'u Diyanet hizmetlerinden "kesinlikle memnunum", yüzde 56'sı "memnunum" demektedir. Buna karşılık yüzde 18 oranındaki bir kesimin bu konuda bir kanaati yokken, yüzde 15 oranındaki bir kesim memnun değildir.

Yine toplumun yüzde 7'si "kesinlikle doğru", yüzde 50'si "doğru" cevabı vererek "Diyanet'in hizmetlerini yeterli" görmektedir. Yüzde 18'lik bir kesimin yeterlilik konusunda bir fikri yokken, dörtte birlik (yüzde 24) bir kesim "kesinlikle yanlış" ve "yanlış" diyerek Diyanet hizmetlerini yeterli bulmamaktadır.

Sünni inanca mensup olanların memnuniyet ve yeterlilik açısından Diyanet konusundaki görüşleri olumluyken, Aleviler arasında olumsuzdur.

Diyanet'e güven, yeterlilik ve memnuniyetten bir nebze daha yüksektir. Diyanet'in fetva ve açıklamalarına güvenenler yüzde 72 (yüzde 14 "kesinlikle doğru" ve yüzde 59 "doğru") oranındayken, kanaati belli olmayanlar yüzde 16 ve olumsuz olanlar yüzde 12 oranındadır.

Diyanet hizmetlerinde tarafsızlık ya da ayrımcılık konusu sorgulandığında toplumun yarısı olumlu kanaate sahiptir. Diyanet'in tarafsız davrandığını düşünenler yüzde 50 oranındayken (yüzde 8 "kesinlikle doğru", yüzde 42 "doğru"), nötr düşünenler yüzde 28 ve olumsuz düşünenler ya da taraflı davrandığı algısına sahip olanlar yüzde 22 oranındadır.

Alevilerin Diyanet'in tarafsız olup olmadığı, hizmetlerinde ayrımcılık yapıp yapılmadığına dair algıları olumsuzdur. Ak Parti seçmenleri arasında daha kuvvetli olmak üzere, Ak Parti ve MHP seçmenlerinde bu algı pozitif, CHP ve HDP seçmenlerinde negatiftir.

"Çevrenizde sizin ihtiyacınız açısından **cami/cemevi/kilise sayısı yeterli mi?**" sorusuna yüzde 71 oranında "yeterli" cevabı alınırken, yüzde 17 oranında "yetersiz" cevabı alınmaktadır. Alevilerin yarıya yakını ise ibadethaneleri yetersiz bulduğunu belirtmektedirler.

DİB Hizmetlerinden Yararlanma

Toplumun yüzde 15'i Diyanet'in Kuran kurslarından sürekli olarak yararlanmakta, ya kendisi gitmekte ya da çocuğunu göndermektedir. Diyanet'in Kuran kursundan "sık sık" yararlandığını belirtenler yüzde 22, "bazen" yararlandığını belirtenler yine yüzde 21,7 oranındadır. Toplumun üçte ikisinin Kuran kurslarından bir biçimde yararlandığı görülmektedir.

Camilere namaz ya da mevlit, kandil günü programları için gidenler toplumun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Diyanet'in düzenlediği dini sohbetlere katılanlar, Kuran kursuna ve mevlit, kandil gibi programlara katılanlara nazaran daha düşüktür. Dini sohbetlere "her zaman" katılanlar yüzde 8 oranındayken, "sık sık" katılanlar yüzde 16 ve "bazen" katılanlar yüzde 23 oranındadır. Diyanet'in kurban başışı organizasyonlarına katılım yalnızca onda bir dolayındadır.

DİB'in hiçbir hizmetinden yararlanma, yaşa veya eğitime göre genel ortalamanın çok dışında bir oran göstermemektedir. Bununla birlikte, görüşülen kişilerin eğitim seviyesi düştükçe ve yaşı arttıkça, Diyanet'in hizmetlerinden daha fazla yararlandıkları görülmektedir.

İnsanların Diyanet'in hizmet olarak sağladığı faaliyetler arasından Kuran kursu, hac/umre organizasyonları ve Diyanet yayınlarından haberdar olup olmadıkları ve yararlanıp yararlanmadıkları sorgulandığında görülmektedir ki toplumun üçte biri dolayında bir kitle Diyanet'in bu faaliyetlerinden haberdardır ve yararlanmaktadır. Yine üçte biri ile üçte ikisi arasındaki faaliyet türüne göre değişen oranlardaki bir kitle de haberdar ama yararlanmamaktadır.

Toplumun yüzde 43'ü çocukken Kuran kursuna birden fazla kez, yüzde 25'i bir kez gittiğini söylemektedir.

Toplumda insanların en az yararlandığı Diyanet hizmeti "Alo Fetva" uygulamasıdır. Bu hizmetten birden çok kez yararlananlar yalnızca yüzde 3 oranındayken, bir kez yararlananlar yüzde 4 oranındadır.

DİB ve Kadınlar

Genel ilke olarak Diyanet'in hizmetlerinde çok özel ayrımcılık yapıldığı kanaati bulunmasa da, Diyanet'e dair değerlendirme, konu kadınlar olduğunda değişmektedir.

"Diyanet vatandaşlık temelinde, kadın-erkek eşitliğini destekleyen hizmetler veriyor" cümlesine katılanlar yüzde 53 oranıyla toplumun ancak yarısından biraz fazladır. Toplumun beşte biri bu değerlendirmeye katılmazken, dörtte birinden fazlasının bu konuda bir kanaati yoktur.

"Diyanet'in kadın görevlilerinin sayısı artırılmalıdır" cümlesine katılanlar 71 oranındadır. Bu fikre itiraz edenler toplumun yalnızca yüzde 12'si seviyesindeyken, bu konuda kesin bir kanaati olmayanlar yüzde 18 oranındadır.

"Camilerde kadınlara ayrılan yerler yetersizdir" cümlesini doğru bulanlar yüzde 56 oranındayken, karşı çıkanlar yüzde 25 oranındadır.

"Cuma namazında camilerde kadınlara yer ayrılmalıdır" cümlesini doğru bulanlar yüzde 48 oranındayken, yanlış bulanlar yüzde 34 oranındadır.

DİB ve Aleviler

Diyanet'in yapısıyla ilgili olarak "yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 13, "Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 34 ve "Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 53 oranındadır.

Aleviler arasında Diyanet "yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 12 oranında ve "Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 46 oranındayken, "Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 43 oranındadır. Bu oranlar daha çoğulcu bir Diyanet fikrine Alevilerin Sünni Müslümanlara kıyasla daha fazla destek verdiklerini göstermektedir.

Toplumun yüzde 41'i "Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır" fikrine, yüzde 32'si "Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalıdır" fikrine, yüzde 27'si de "Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır" fikrine destek vermektedir. Toplumun üçte ikiye (yüzde 73) yakın kesimi Diyanet'in çoğulculaşmasını desteklediği söylenebilir.

Alevilerin yüzde 45'i Diyanet benzeri ayrı bir kurum talep ederken, yüzde 48'i Diyanet'in hem hizmetlerinde Alevileri de kapsamasını, hem de Diyanet'te Alevi temsilcilerin yer almasını talep etmektedirler.

Toplumun yarısı Cemevlerinin devlet tarafından ibadethane olarak tanınmasından yanadır (yüzde 52). Bu fikre karşı çıkanlar yüzde 25 oranındadır.

"Farklı din ya da mezhep mensupları için Diyanet gibi ayrı kurumlar kurulmalıdır" fikrini onaylayanlar yüzde 41 iken, karşı çıkanlar da yüzde 35 oranındadır.

DİB'e Dair Kurumsal Algı

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın organizasyonuna ve işleyişine dair sorulan sorularda toplumun Diyanet'e sorgulayıcı biçimde baktığı gözlenmektedir.

Diyanet İşleri Başkanı'nın atama yoluyla değil, seçimle gelmesi fikri yüksek oranda destek görmektedir. Diyanet İşleri Başkanı'nın seçimle gelmesine onay verenler yüzde 61 oranındayken (yüzde 11 "kesinlikle doğru", yüzde 50 "doğru"), karşı çıkanlar yüzde 17 oranındadır.

Diyanet İşleri Başkanı'nın doğrudan Başbakan'a bağlanmasına onay verenler yüzde 37, karşı çıkanlar 41 oranındadır.

2014 yılında devlet bütçesinden Diyanet'e ayrılan miktar, İçişleri ve Sağlık Bakanlıklarına ayrılan miktardan fazladır. Daha fazla olmasını doğal bulanlar yüzde 37 oranındayken, yanlış bulanlar yüzde 42 oranındadır.

Diyanet'in diğer ülkelerde faaliyette bulunmasına destek verenler yüzde 79 oranında iken, karşı çıkanlar yalnızca yüzde 7 oranındadır. Diğer din mensuplarının Türkiye'de temsilcilik açmalarına, faaliyette bulunmalarına destek yüzde 45 oranındayken, karşı çıkanlar da yüzde 35 oranındadır.

DİB ve Güncel Siyaset

"Diyanet İşleri Başkanı gündemdeki siyasi meselelere dair yorumlar yapabilir" fikrine onay verenler yüzde 33 oranındayken (yüzde 4 "kesinlikle doğru", yüzde 29 "doğru"), karşı çıkanlar yüzde 48 oranındadır (yüzde 19 "kesinlikle yanlış", yüzde 30 "yanlış").

"Diyanet'in açıklamalarıyla Kürt meselesinin çözüm sürecine katkısı olduğunu düşünüyorum" önermesine katılanlar, onaylayanlar yüzde 36 oranında, karşı çıkanlar yüzde 39 oranındadır.

Değerlendirme

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varoluşu, fonksiyonu, varoluşunun laikliğe aykırı olup olmadığı konusunda toplum kabaca dörtte üçü bir tarafta dörtte bir karşı tarafta ayrıışmış görünmektedir. Dörtte üçlük kesime

göre Diyanet din ve ibadet işlerini yürüten bir kurumdur ve varlığı laikliğe aykırı değildir. Dörtte birlik bir kesim için ise Diyanet siyasi bir kurumdur ve laikliğe aykırıdır.

DİB'in hizmetlerinden genel olarak bir memnuniyet ve yeterli görme hali olmakla beraber toplumun DİB'in yapısı ve hizmetlerinde çoğulculuşma talebi de gözlenmektedir. Toplum hem Diyanet'in kadınlara verdiği hizmetleri yetersiz bulmakta, hem de kadınların hizmet verenler arasında daha fazla yer almasını talep etmektedir.

Yine DİB'in Alevilere de hizmet verir hale gemesi ve hatta Alevi temsilcilerinde içinde olması konusunda da toplumda bir duyarlılığın ve çoğulculuşma talebinin (çok güçlü olmasa da) olduğu da görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın organizasyonuna ve işleyişine dair sorulan sorularda toplumun Diyanet'e sorgulayıcı biçimde baktığı gözlenmektedir.

Diyanet'e dair kurumsal algı konusundaki dört soru özelinden bakıldığında toplum Diyanet konusunda, işleyişi merkezî olsa dahi, Başkan'ının seçimle gelmesi konusunda daha net, demokratik bir tutum göstermektedir. Buna karşılık Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Başbakan'a bağlı olması ve bütçesinin büyüklüğü konularında toplumun neredeyse ikiye bölündüğü ama varolan duruma kuvvetli bir destek de olmadığı görülmektedir.

Bulgularda da gözleendiği gibi Diyanet'te çoğulculuşmaya ve demokratikleşmeye dair destek toplumun tüm kümelerinde kayda değer seviyelerdedir. Buna karşılık toplumun Diyanet'i güncel siyasi meselelerin içinde görmek istemediği söylenebilir.

Tüm bulgular bir arada bir kümeleme analizi yapıldığında da (clustering analysis) yüzde 74 ve yüzde 26 büyüklüklerindeki iki küme istatistikî olarak da tanımlanabilir durumdadır. Yüzde 74 büyüklüğündeki küme diğerine kıyasla bir nebze daha yaşlı, eğitimi düşük, daha muhafazakar hayat tarzları içinde, daha dindar görünmektedir. Bu iki kümenin demografik özellikleri farklılıklar gösterse de, Diyanet'in varlığına dair algı ve tanımlamaları farklı olsa da Diyanet'in çoğulculuşması konusundaki talepler benzer oranlardadır.

Diyanet'in sizin gözünüzde neyi temsil ettiğiyle ilgili olarak, iki cümleden hangisi sizce daha doğrudur?	1.Küme (%74)	2.Küme (%26)	Türkiye
Devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurumdur.	8	63	23
İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten vs. bir kurumdur.	92	37	77
Toplam	100	100	100

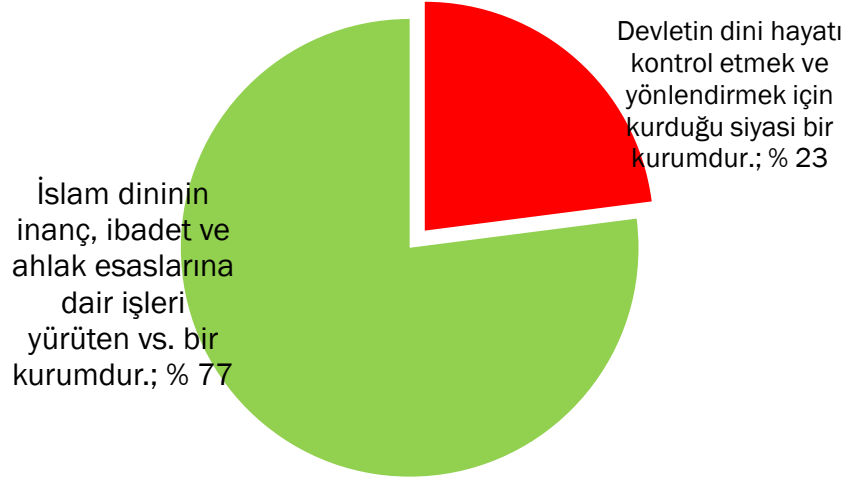
Diyanet'in yapısına dair sizce hangisi doğrudur?	1.Küme (%74)	2.Küme (%26)	Türkiye
Yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli.	15	11	13
Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli.	34	32	34
Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli.	52	57	53
Toplam	100	100	100

Diyanetin Alevilere hizmet vermesiyle ilgili, hangisine katılırsınız?	1.Küme (%74)	2.Küme (%26)	Türkiye
Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır.	44	35	41
Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalı	29	38	32
Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır.	26	27	27
Toplam	100	100	100

2. Diyanet Neyi Temsil Ediyor?

Toplumun dörtte üçü (yüzde 77) Diyanet'i "İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten bir kurum" olarak görmektedir. Dörtte bire yakın (yüzde 23) bir kesim ise Diyanet'i "devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurum" olarak değerlendirmektedir.

Diyanet'in sizin gözünüzde neyi temsil ettiğiyle ilgili olarak, şimdi okuyacağım iki cümleden hangisi sizce daha doğrudur?

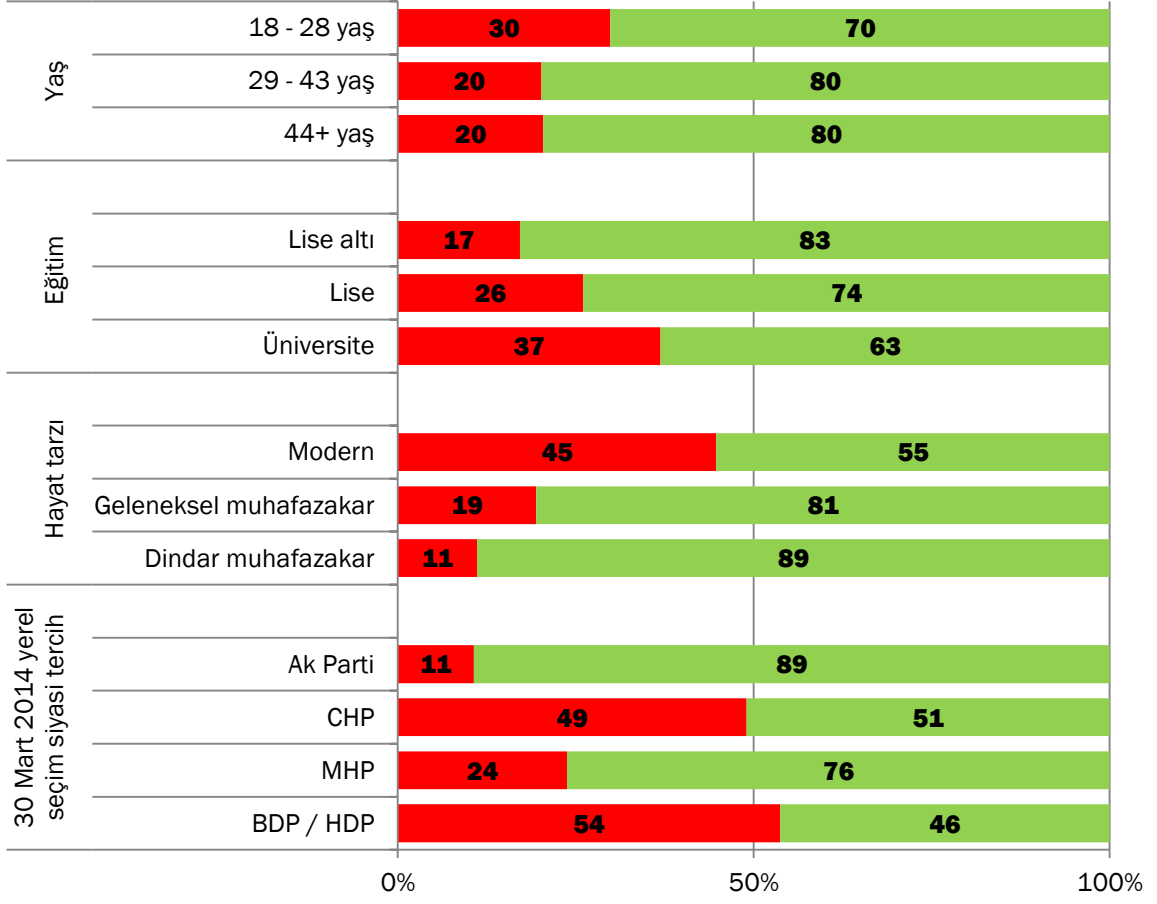
Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varoluşunu, fonksiyonunu tanımlayan yasal tanım toplumun dörtte üçü tarafından içselleştirilmiş görünürken, toplumun dörtte birinin bu tanıma itirazı vardır ve Diyanet'in varlığını siyasi temelli görmektedir.

Modernlerin yarıya yakını (yüzde 45), üniversite eğitime sahip olanların onda dördü (yüzde 37) Diyanet'i siyasi bir kurum olarak tanımlamaktadır. Eğitim düştükçe, hayat tarzı modernlerden dindar muhafazakarlara doğru döndükçe Diyanet'i dini işleri yürüten kurum olarak görenlerin oranı radikal oranda artmaktadır.

Diyanet'i dini işleri yürüten kurum olarak değerlendirenler Ak Parti seçmeni içinde yüzde 90'a ulaşırken, MHP seçmenleri arasında dörtte bir (yüzde 24) oranındadır. CHP seçmeninin yüzde 49'u ve HDP seçmeninin yüzde 54'ü Diyanet'i devletin dini hayatı kontrol ettiği kurum olarak değerlendirmektedir.

Diyamet neyi temsil ediyor?

- Devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurumdur.
- İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten vs. bir kurumdur.

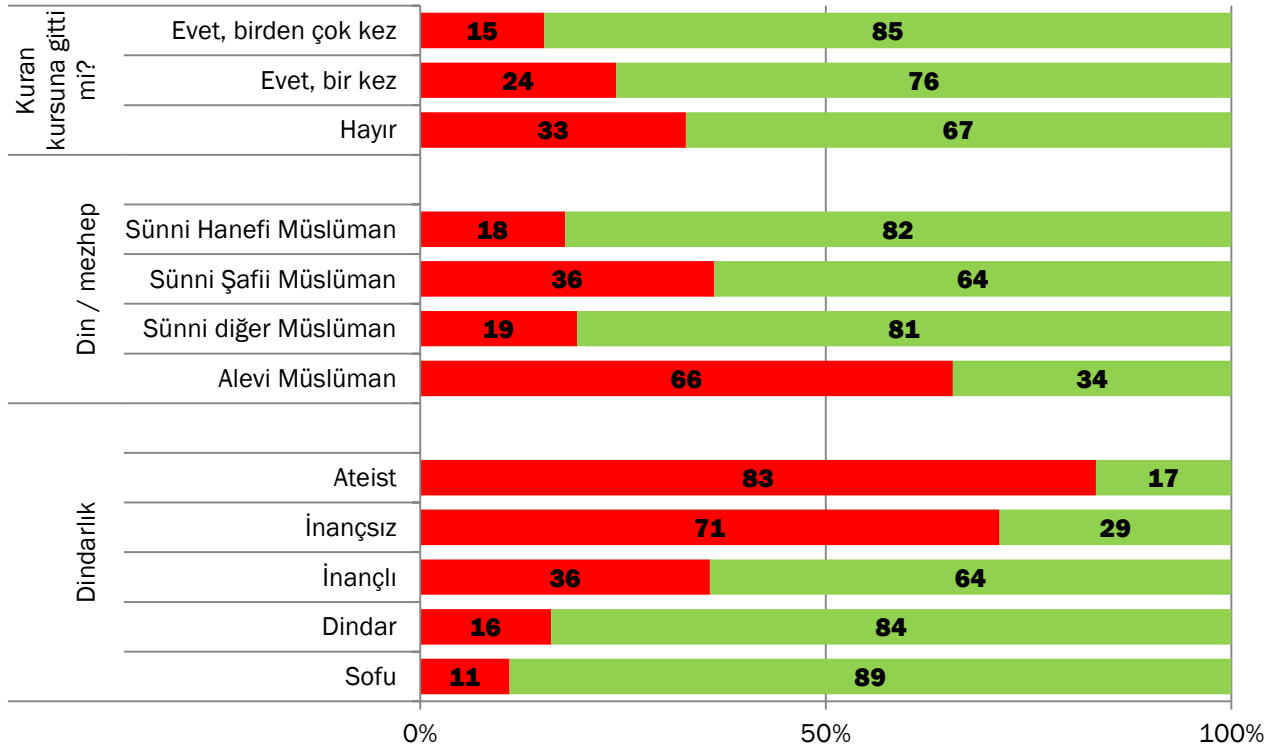
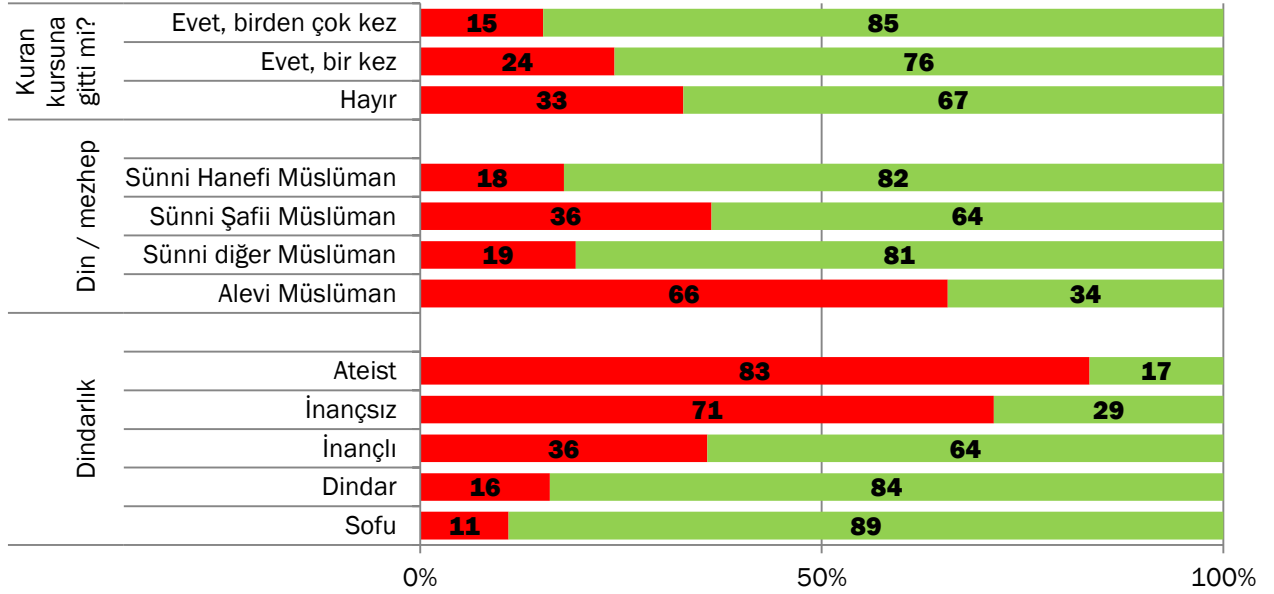

Alevilerin üçte ikisi (yüzde 66) ve dini inancı olmayanların onda dokuzu (yüzde 92) Diyanet'i siyasi kurum olarak görmektedir.

Dini inanç yoğunluğu açısından ateistlikten sofuluğa doğru geçildikçe Diyanet'i dini işleri yürüten kurum olarak görenler radikal biçimde yükselmektedir.

Diyanet neyi temsil ediyor?

- Devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurumdur.
- İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten vs. bir kurumdur.

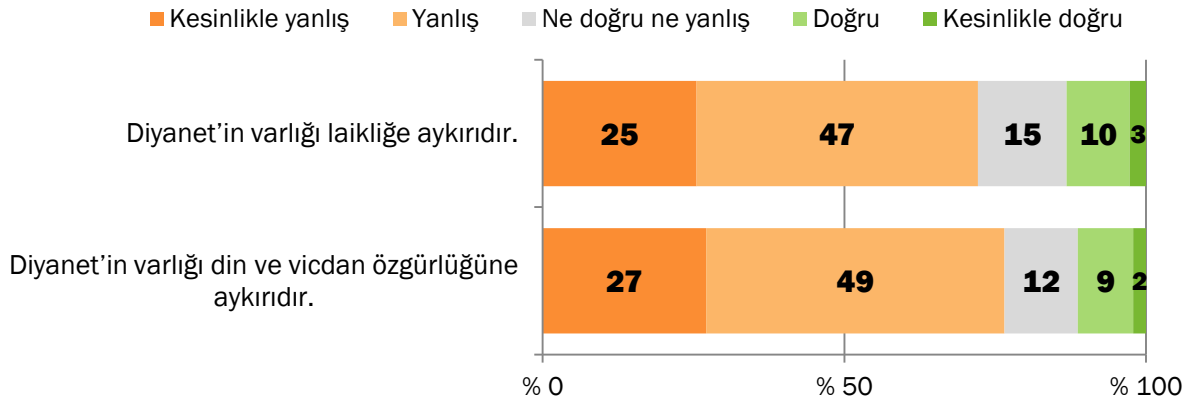

3. Diyanetin Varlığı ve Laiklik

Diyanet'in varlığı toplum içinde onda birini aşkın bir küme tarafından laikliğe aykırı olarak değerlendirilmektedir: "Diyanetin varlığı laikliğe aykırıdır" cümlesini yüzde 3 "kesinlikle doğru" cevabı vererek ve yüzde 11 "doğru" cevabı vererek onaylamaktadır. Buna karşılık Diyanet'in varlığı yüzde 72 oranındaki bir küme (yüzde 26 "kesinlikle yanlış" ve yüzde 47 "doğru") tarafından laikliğe aykırı bulunmamaktadır.

Diyanet'in varlığının din ve vicdan hürriyetine aykırı olup olmadığı sorulduğunda, yine benzer oranlar görülmektedir. Diyanet'in varlığını din ve vicdan hürriyetine aykırı bulanlar yüzde 11'ken, aykırı bulmayanlar yüzde 77 oranındadır. Her iki soruda da net bir fikri olmayanlar oranı yüzde 12-14 dolayındadır.

Diyanet ve laiklik

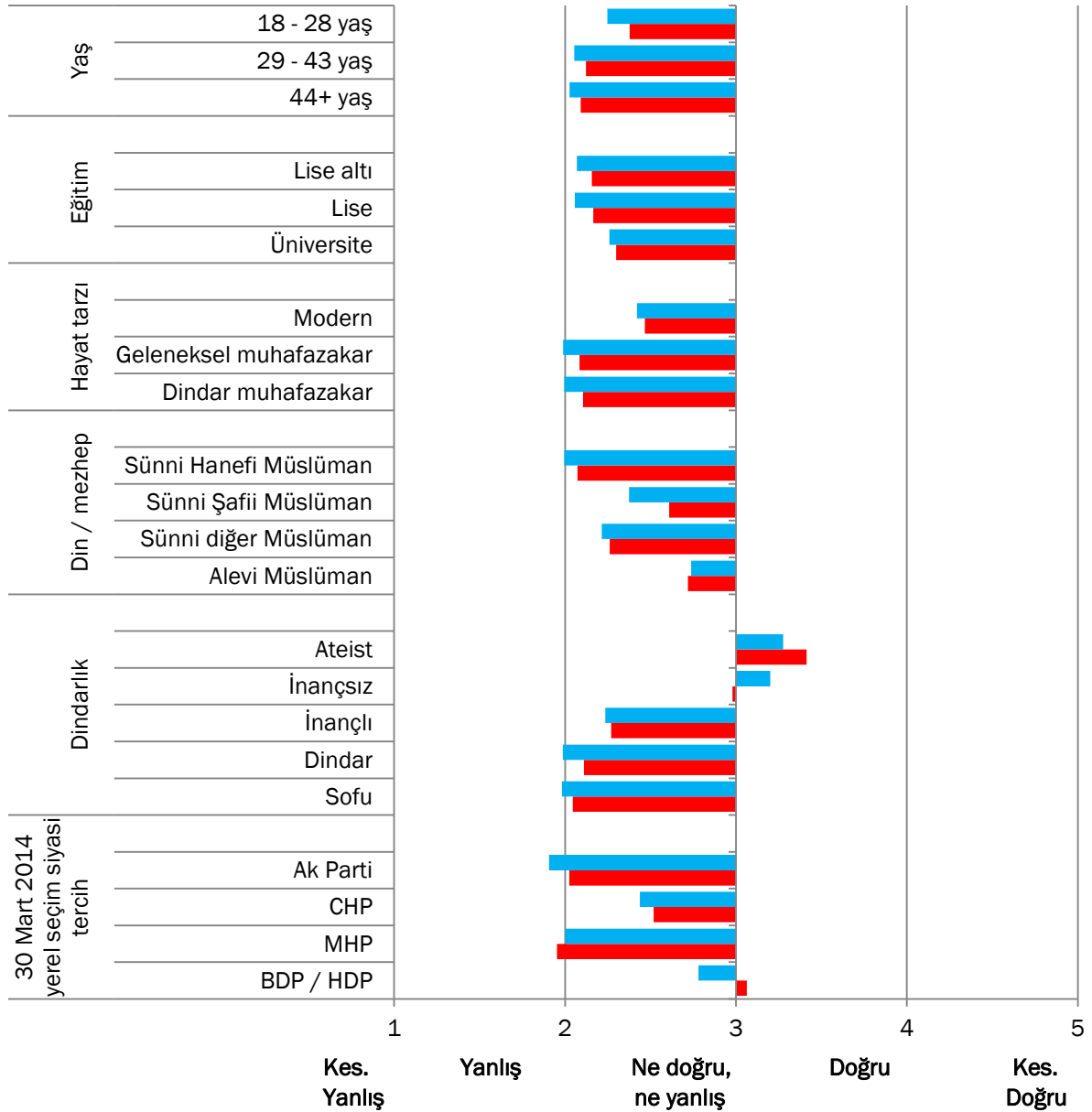
Diyanet'in varlığının laikliğe aykırı olup olmadığı konusundaki kanaat yaş ve eğitim kümelerine ve hatta hayat tarzı farklılıklarına göre radikal bir değişiklik göstermemekte ve esas itibariyle tüm kümeler "laikliğe aykırı değildir" noktasında dolaşmaktadır.

Radikal farklılaşmalar din/mezhep aidiyeti, dindarlık seviyesi ve siyasi tercihe göre oluşmaktadır. Görüşülen kişi sayısı çok düşük olmakla birlikte bir inanç grubuna aidiyeti olmayanların ve ateistlerin Diyanet'in varlığını laikliğe aykırı buldukları net olarak görünmektedir. Aleviler ise daha nötr bir noktada durmaktadırlar.

Ak Parti ve MHP seçmenleri Diyanet'i laikliğe aykırı görmeme konusunda daha kesin kanaate sahipken, CHP ve HDP seçmenleri daha nötr bir noktada durmaktadırlar.

Diyanetin varlığının anlamı

- Diyanet'in varlığı din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır.
- Diyanet'in varlığı laikliğe aykırıdır.

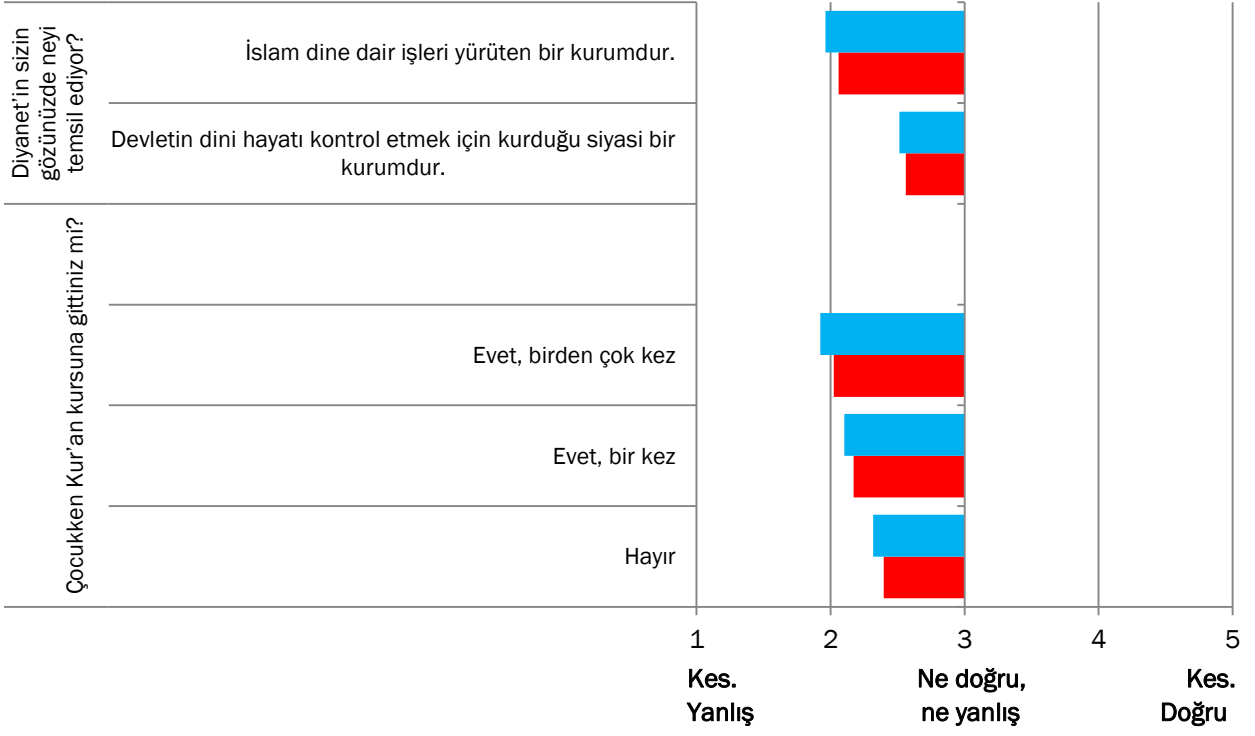

Diyanet'i "devletin dini kontrol ettiği siyasi bir kurum" olarak görenlere göre bile Diyanet'in varlığı laikliğe, din ve vicdan hürriyetine aykırı değildir. Ama bu kanaatin dozu Diyanet'i dini hayata dair işleri yöneten kurum olarak görenlere kıyasla biraz daha düşüktür.

Yine benzer şekilde çocukken Kuran kursuna gitmeyenlerin Diyanet'i laikliğe aykırı görme olasılığı daha yüksek olsa da, gidenlerin ve gitmeyenler arasında asıl tutum değişmemektedir.

Diyabetin varlığının anlamı

- Diyanet'in varlığı din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır.
- Diyanet'in varlığı laikliğe aykırıdır.

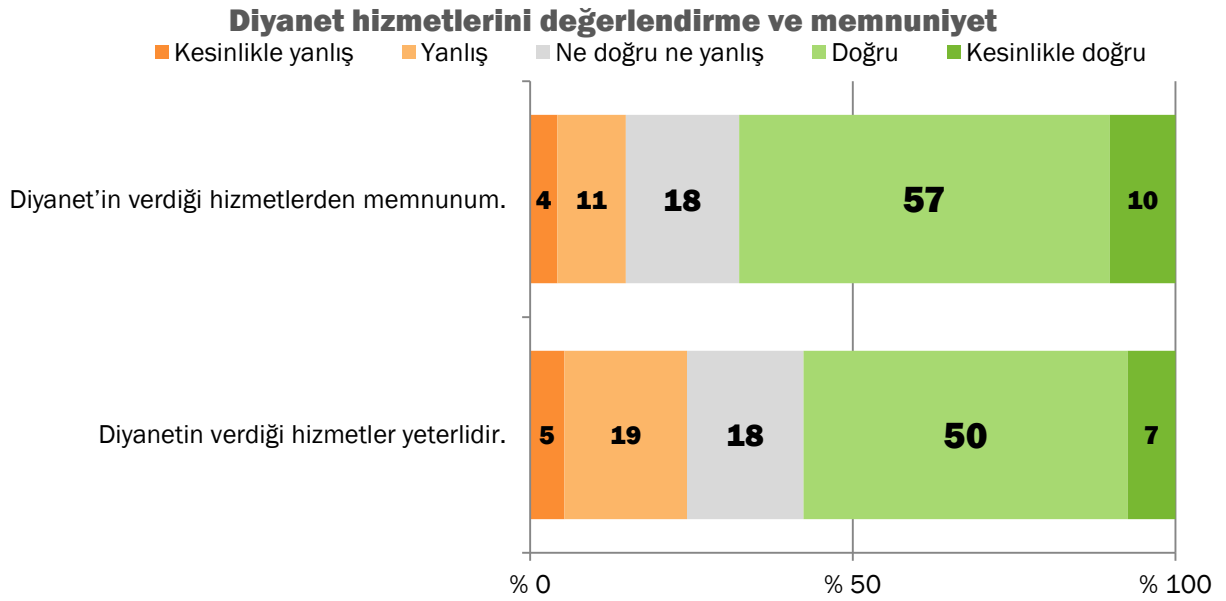
4. Diyanet Hizmetlerini Değerlendirme

4.1.Yeterlilik ve Memnuniyet

Toplumun yarıdan biraz fazlası Diyanet'in verdiği hizmetleri yeterli görmektedir ve üçte ikisi de bu hizmetlerden memnun olduğu belirtmektedir.

Toplumun yüzde 10'u Diyanet hizmetlerinden "kesinlikle memnunum", yüzde 56'sı "memnunum" demektedir. Buna karşılık yüzde 18 oranındaki bir kesimin bu konuda bir kanaati yokken, yüzde 15 oranındaki bir kesim memnun değildir.

Yine toplumun yüzde 7'si "kesinlikle doğru", yüzde 50'si "doğru" cevabı vererek Diyanet'in hizmetlerini yeterli görmektedir. Yüzde 18'lik bir kesimin yeterlilik konusunda bir fikri yokken, dörtte birlik (yüzde 24) bir kesim "kesinlikle yanlış" ve "yanlış" diyerek Diyanet hizmetlerini yeterli bulmamaktadır.

Diyanet hizmetlerinden memnuniyet ve yeterli görme, yaş arttıkça yavaşça da olsa yükselmektedir. Buna karşılık eğitim seviyesi yükseldikçe, daha kayda değer oranda azalmaktadır.

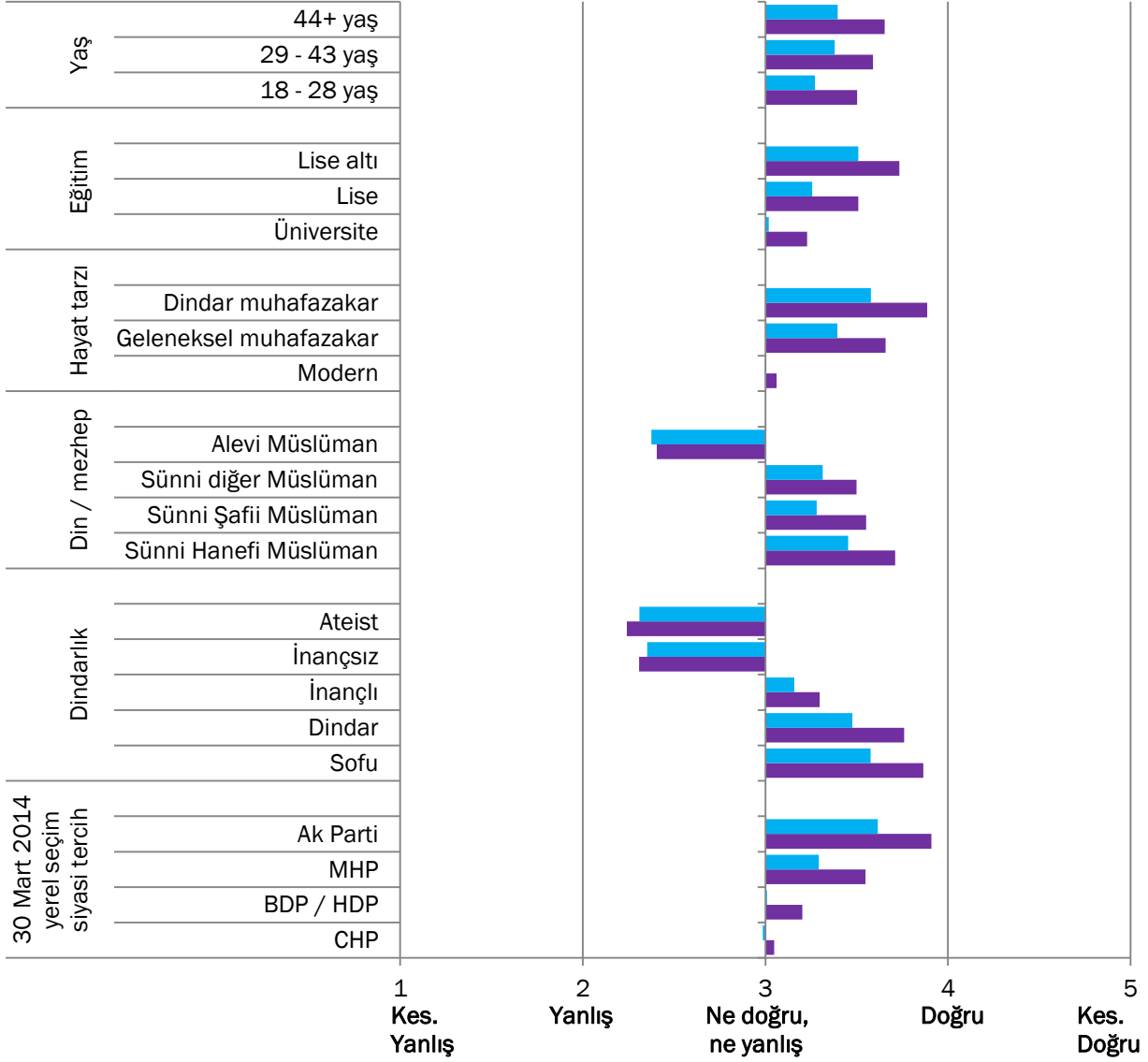
Bu konudaki kanaatlerde farklılaşma esas olarak din/mezhep, hayat tarzı, siyasi tercih farklarında gözlenmektedir. Sünni inanca mensup olanların memnuniyet ve yeterlilik açısından Diyanet konusundaki görüşleri olumluyken, Aleviler arasında olumsuzdur.

Dindarlar ve sofular arasında memnuniyet ve yeterlilik konusundaki değerlendirme olumluyken, inançsız ve ateistler arasında olumsuzdur. Benzer biçimde dindar muhafazakarlarda daha kuvvetli biçimde olmak üzere dindar ve geleneksel muhafazakarların kanaati olumlu, modern hayat tarzı kümesindekiler arasında kanaat nötrdür.

Siyasi tercihi Ak Parti ve MHP olan seçmenler Diyanet'in yeterliliği ve memnuniyetleri açısından olumlu değerlendirme yapmaktadır. Öte yandan HDP ve CHP seçmenlerinin değerlendirmeleri nötrdür.

Diyanet hizmetlerinden memnuniyet

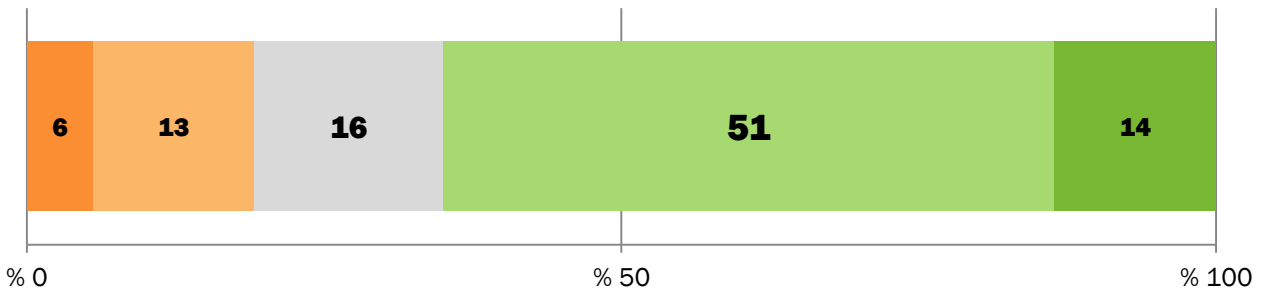
■ Diyanetin verdiği hizmetler yeterlidir.
■ Diyanet'in verdiği hizmetlerden memnununum.

Diyanet'in hizmetlerine dair görüşleri toplamak için görüşülen kişilere bir de şu cümle okunmuş ve tepkileri istenmiştir: "Ailemizle ya da çevremizle yaşadığımız sosyal sorunların çözümü için de Diyanet hizmet vermelidir." Cevaplara göre, toplumun üçte ikisi güven ve memnuniyete de paralel olarak Diyanet'in sosyal sorunlar konusunda da hizmet vermesini beklemektedir.

Ailemizle ya da çevremizle yaşadığımız sosyal sorunların çözümü için de Diyanet hizmet vermelidir.

■ Kesinlikle yanlış ■ Yanlış ■ Ne doğru ne yanlış ■ Doğru ■ Kesinlikle doğru

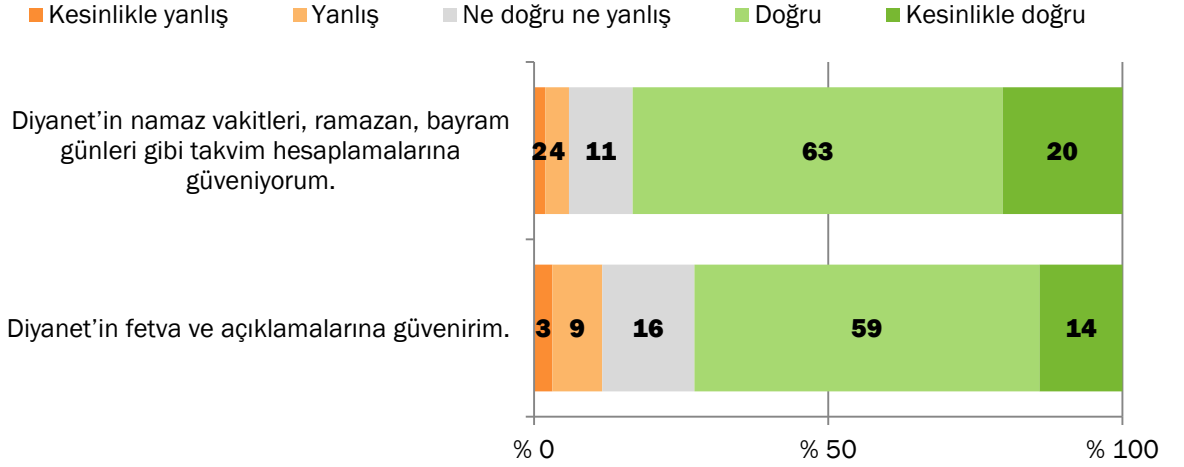
4.2. Güven

Diyanet'e güven, yeterlilik ve memnuniyetten bir nebze daha yüksektir. Diyanet'e güven fetva ve açıklamalara güven ve takvim hesaplamalarına güven şeklinde iki farklı alan üzerinden ölçülmüştür.

Diyanet'in fetva ve açıklamalarına güvenenler yüzde 72 (yüzde 14 "kesinlikle doğru" ve yüzde 59 "doğru") oranındayken, kanaati belli olmayanlar yüzde 16 ve olumsuz olanlar yüzde 12 oranındadır.

Zaman zaman kamuoyunda haberlere konu olan namaz vakitleri, ramazan, bayram günleri gibi takvim hesaplamalarına güven daha yüksektir. Diyanet'in takvim hesaplamalarına yüzde 83 oranında (yüzde 20 "kesinlikle doğru" ve yüzde 63 "doğru") güvenilmektedir.

Diyanet hizmetlerini değerlendirme ve güven

Diyanet'e güven konusunda da hizmetlerden memnuniyete benzer bir değerlendirme örüntüsü gözlenmektedir. Yaş ilerledikçe ve eğitim seviyesi düştükçe güvenenlerin oranı artmaktadır.

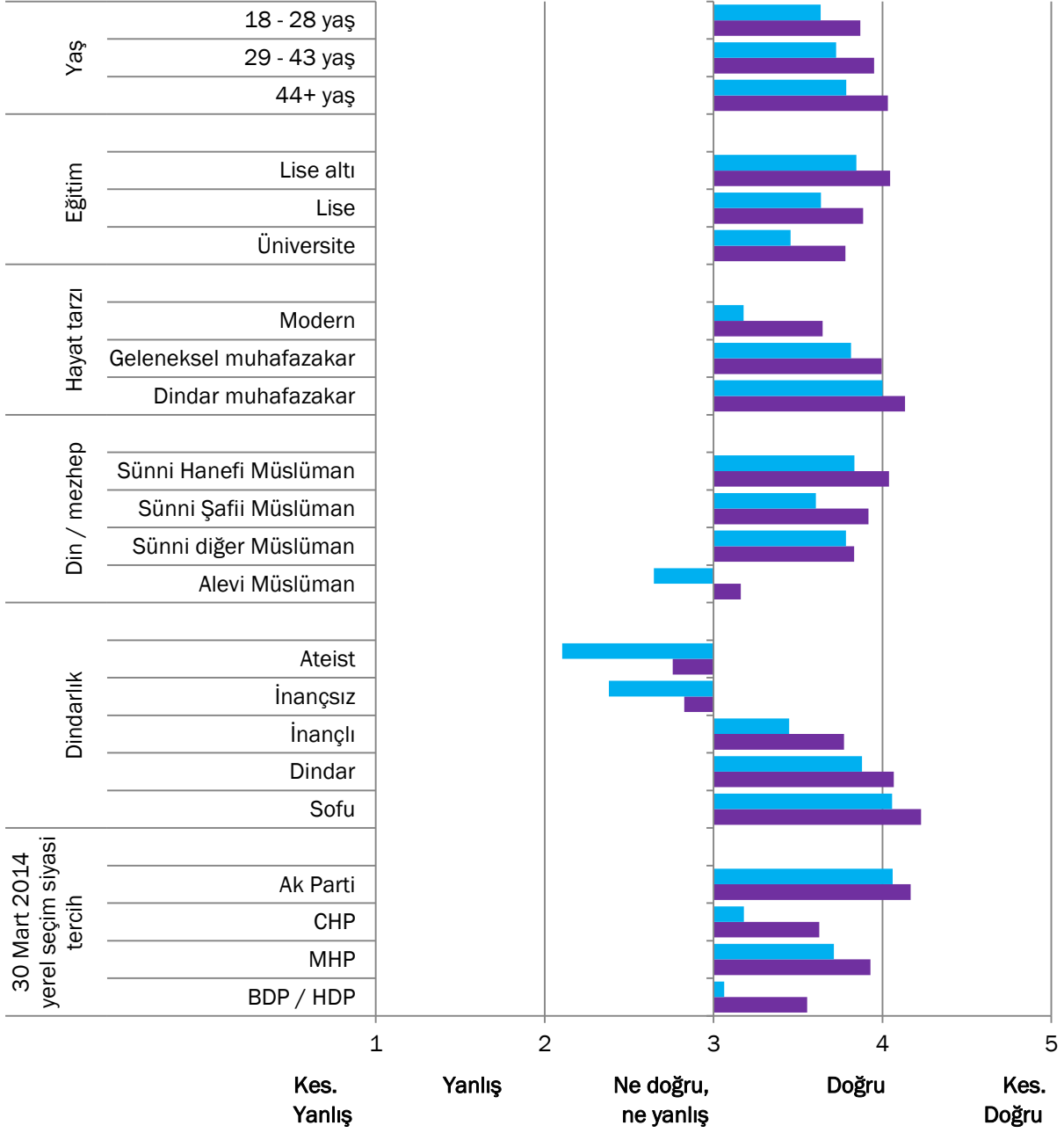
İnanç gruplarına göre bakıldığında Aleviler arasında, dindarlık seviyesi kümelerine göre bakıldığında inançsızlar arasında güven olumsuza yani güvenmemeye dönmektedir.

Buna karşılık güven seviyesi dindar muhafazakârlar arasında, modernlere kıyasla daha yüksektir. Benzer biçimde Ak Parti ve MHP seçmenleri de diğer parti seçmenlerine kıyasla Diyanet'e daha fazla güvenmektedir.

Diyamet hizmetlerine güven

■ Diyanet'in fetva ve açıklamalarına güvenirim.

■ Diyanet'in namaz vakitleri, ramazan, bayram günleri gibi takvim hesaplamalarına güveniyorum.

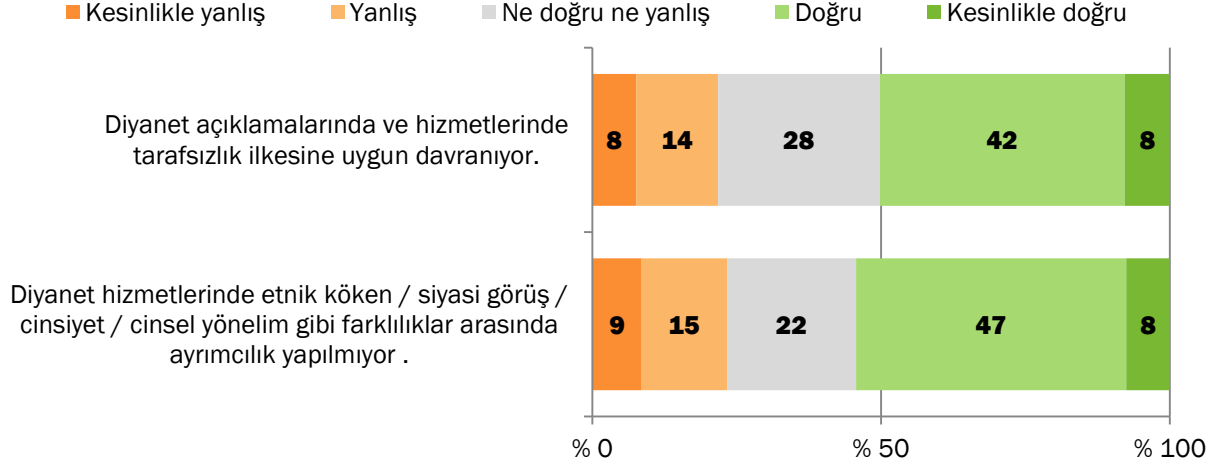

4.3. Ayrımcılık

Diyanet hizmetlerinde tarafsızlık ya da ayrımcılık konusu sorgulandığında toplumun yarısı olumlu kanaate sahiptir. Diyanet hizmetlerinden memnuniyet ve yeterli görme seviyesiyle kıyaslandığında, ayrımcılık ve tarafsızlık konusunda olumlu algının biraz daha düşük olduğu görülmektedir.

Diyanet'in tarafsız davrandığını düşünenler yüzde 50 oranındayken (yüzde 8 "kesinlikle doğru", yüzde 42 "doğru"), nötr düşünenler yüzde 28 ve olumsuz düşünenler ya da taraflı davrandığı algısına sahip olanlar yüzde 22 oranındadır.

Diyanet hizmetlerinde tarafsızlık ve ayrımcılık

Diyanet hizmetlerinde ayrımcılık yapılıp, yapılmadığı sorgulandığında olumlu algıya sahip olan ve "ayrımcılık yapılmıyor" diyenler yüzde 55 oranındadır. Yüzde 23 oranındaki kitle ise ayrımcılık yapıldığı yönünde bir kanaate sahiptir.

Diyanet'in tarafsızlığı ve ayrımcılık yapılıp yapılmadığı konusundaki algıda yaş kümelerine göre özel bir farklılık gözlenmemekle beraber, eğitim seviyesi üniversite olan kesimde algı olumsuz taraftadır. Benzer biçimde modern hayat tarzına sahip olanların tarafsızlık algısı da negatif taraftadır. Buna karşılık geleneksel ve dindar muhafazakarların algısı olumludur.

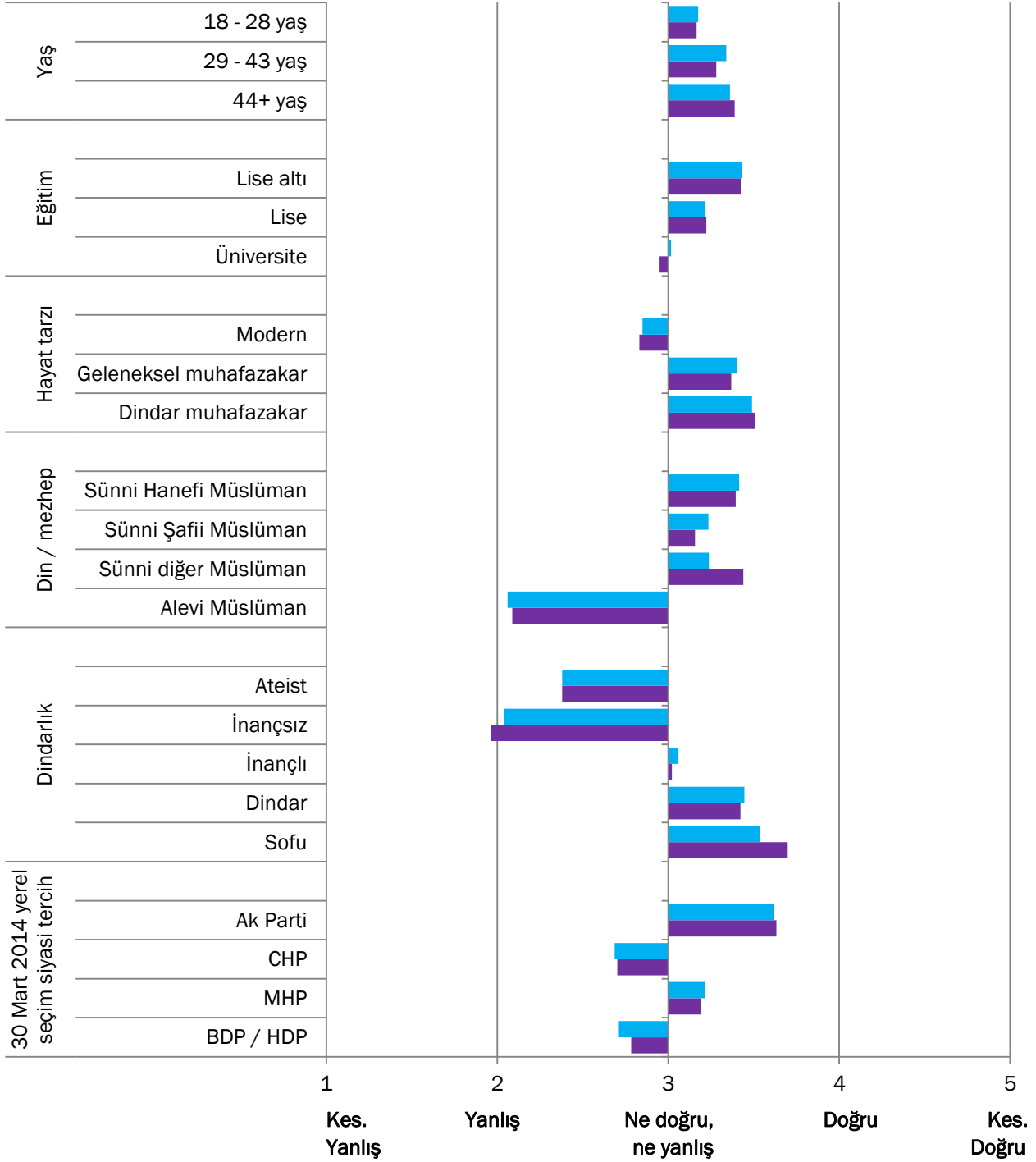
Alevilerin ve dindarlık kümeleri arasında inançsızların algıları da olumsuzdur. Dindarlık arttıkça algı daha olumlu hale gelmektedir.

Ak Parti seçmenleri arasında daha kuvvetli olmak üzere, Ak Parti ve MHP seçmenlerinde algı pozitif, CHP ve HDP seçmenlerinde negatiftir.

Diyanet hizmetlerinde tarafsızlık ve ayrımcılık

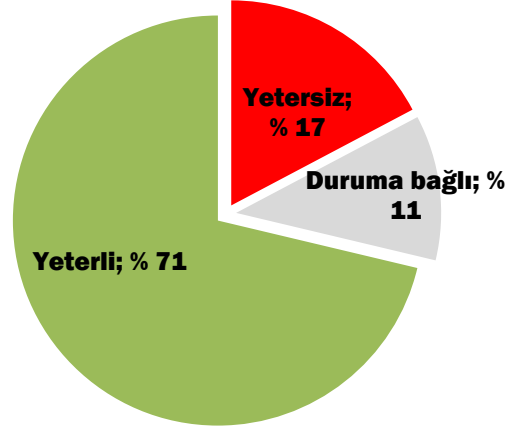
- Diyanet hizmetlerinde etnik köken / siyasi görüş / cinsiyet / cinsel yönelim gibi farklılıklar arasında ayrımcılık yapılmıyor .
- Diyanet açıklamalarında ve hizmetlerinde tarafsızlık ilkesine uygun davranıyor.

4.4. İbadethaneler Yeterli mi?

“Çevrenizde sizin ihtiyacınız açısından cami/cemevi/kilise sayısı yeterli mi?” sorusuna yüzde 71 oranında “yeterli” cevabı alınırken, yüzde 17 oranında “yetersiz” cevabı alınmaktadır.

Sizce çevrenizde sizin ihtiyacınız açısından cami/cemevi/kilise sayısı yeterli mi? İhtiyacı karşılıyor mu?

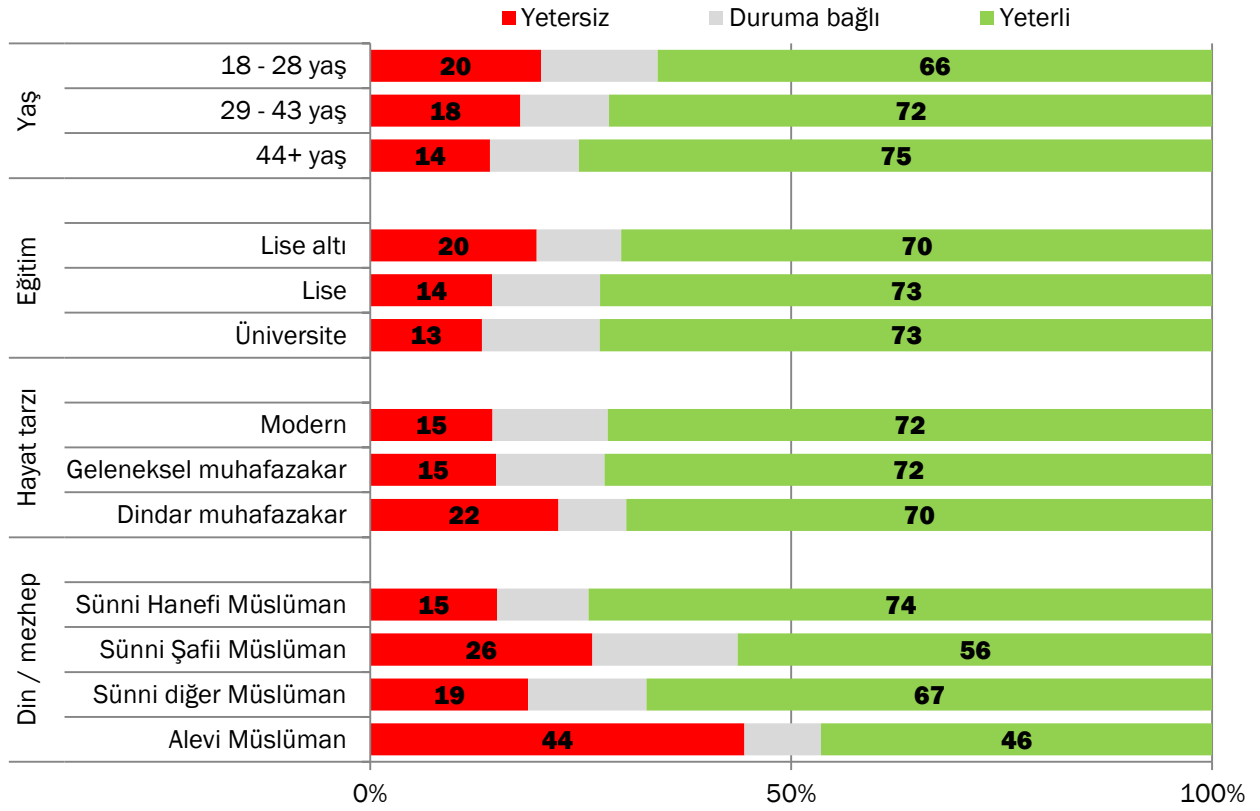

İbadethane sayılarını yetersiz bulma hali gençler, eğitim seviyesi lise ve lise altı olanlar, hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayanlar ve dindarlık seviyesi inançsız olanlar arasında ortalamadan daha yüksektir.

Soruya gençlerin ve inançsızların diğer din ve inanç grupları açısından, daha eğitimsiz ve daha dindar olan kesimlerince kendi ihtiyaçları açısından cevap verdikleri ve ibadethane sayılarını yetersiz buldukları tahmin edilebilir. Diğer bir deyişle gençler ve inançsızlar, Sünni Müslüman olmayanların ibadethane ihtiyaçlarını düşünerek; daha eğitimsiz ve daha dindar olanlar da bu araştırmaya katılanların yüzde 92'sini oluşturan Sünni Müslümanların ibadethane ihtiyacını düşünerek cevap vermiş olabilirler.

Alevilerin yarıya yakını ise net biçimde ibadethaneleri yetersiz bulduğunu belirtmektedir ve böylelikle en yetersiz bulan demografik kümeyi oluşturmaktadırlar.

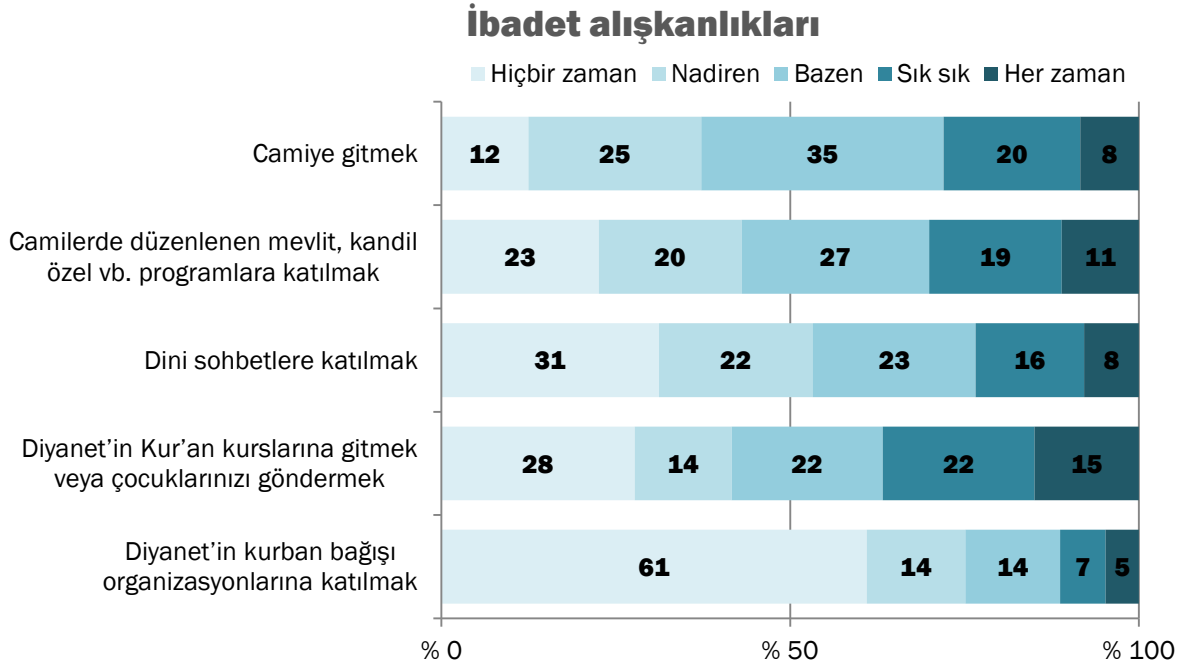
İbadethaneler yeterli mi? İhtiyacı karşılıyor mu?

5. Diyanet Hizmetlerinden Yararlanma

5. 1. İbadet ve Diyanet Hizmetleri

Toplumun yüzde 15'i Diyanet'in Kuran kurslarından sürekli olarak yararlanmakta, ya kendisi gitmekte, ya da çocuğunu göndermektedir. Diyanet'in Kuran kursundan "sık sık" yararlandığını belirtenler yüzde 22, "bazen" yararlandığını belirtenler yine yüzde 21,7 oranındadır. Toplumun üçte ikisinin Kuran kurslarından bir biçimde yararlandığı görülmektedir.

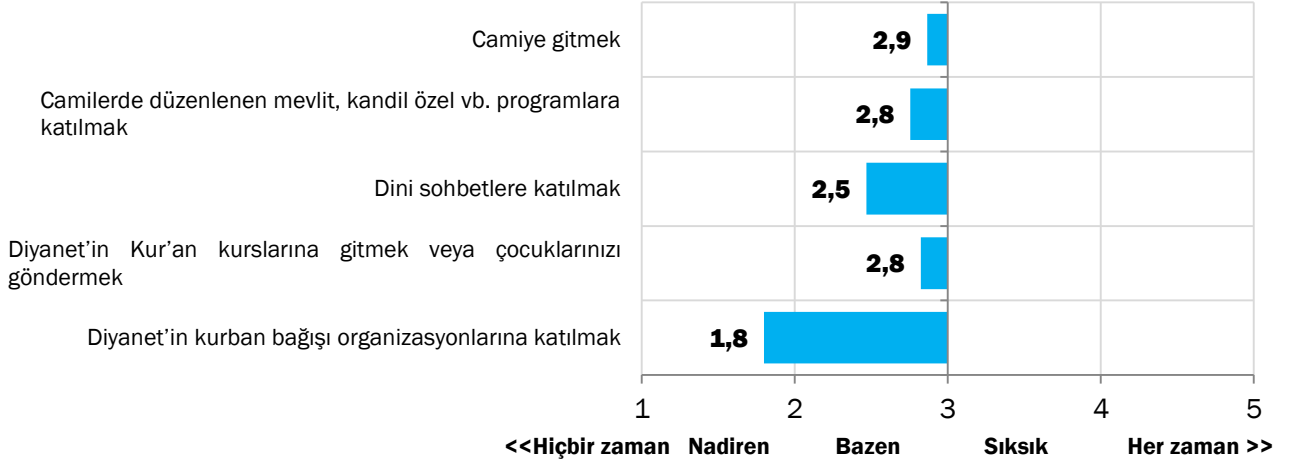
Camilere namaz için veya mevlit, kandil gibi ibadetler için gidenler toplumun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Camilerdeki mevlit, kandil gibi özel programlara "her zaman" katılanlar yüzde 11, "sık sık" katılanlar yüzde 19, "bazen" katılanlar yüzde 26,9 oranındadır.

Diyanet'in düzenlediği dini sohbetlere katılanlar, Kuran kursuna ve mevlit, kandil gibi programlara katılanlara nazaran daha düşüktür. Dini sohbetlere "her zaman" katılanlar yüzde 8 oranındayken, "sık sık" katılanlar yüzde 16 ve "bazen" katılanlar yüzde 23 oranındadır.

Diyanet'in kurban bağışı organizasyonlarına katılım yalnızca onda bir dolayındadır. Kurban bağışına "her zaman" katılanlar yüzde 5 ve "sık sık" katılanlar yüzde 7 oranında kalmaktadır.

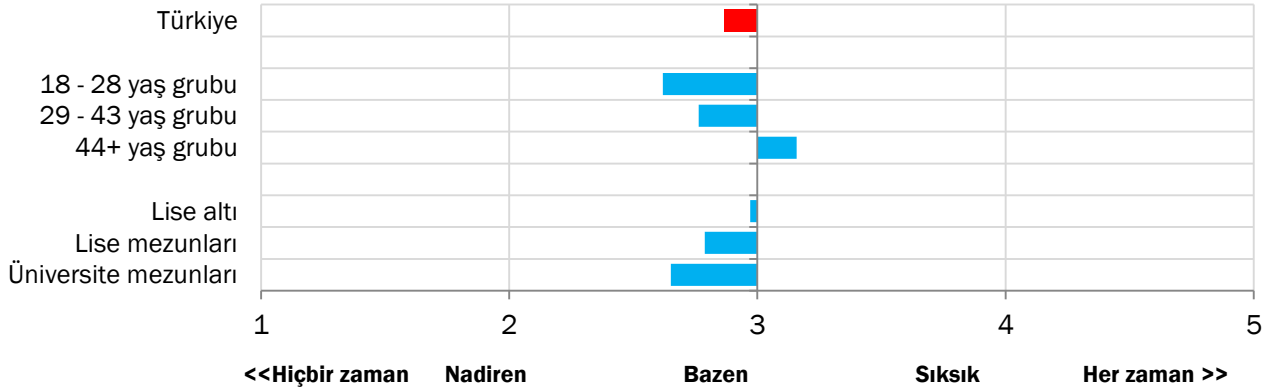
Yukarıda yer alan grafikte gösterilen cevap dağılımlarını daha kolay anlayabilmek için ortalama üzerinden de bakılabilir. "Hiçbir zaman" cevabına 1 puan, "bazen" cevabına 3 puan ve "her zaman" cevabına 5 puan verilecek olursa, görüşülen tüm kişilerin verdiği cevap ortalamasından herhangi bir soruya cevaben 1 ve 5 puan arasında Türkiye'de ortalama görüş anlaşılabilir. Örneğin "camiye gitme" sıklığı ortalama 2,9 puandır ve bundan Türkiye'de insanların ortalama "bazen" camiye gittiği anlaşılmaktadır. Aşağıdaki grafik, bu bölümde ele alınan ve yukarıdaki grafikte cevap dağılımları gösterilen beş sorunun cevaplarını ortalama olarak göstermektedir. Raporda bundan sonraki bölümlerde cevap dağılımlarının ardından, demografik gruplar arasındaki farklar, ortalamalar üzerinden incelenecektir.

İbadet / Diyanet hizmetlerinden yararlanma sıklığı (ortalamalar)

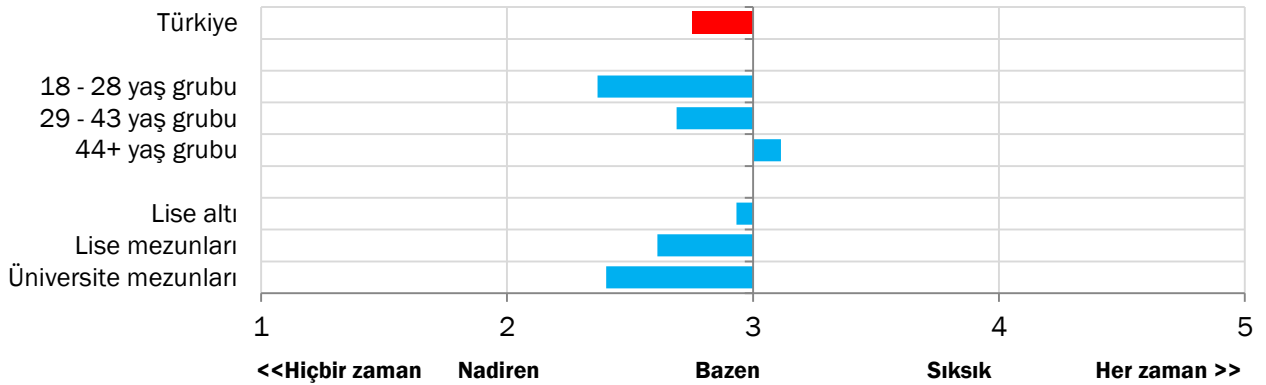

Diyanetin burada ele alınan hizmetlerinden yararlanma oranlarına, görüşülen kişilerin eğitim seviyelerine ve yaş kümelerine göre bakıldığında genel ortalamalara paralel bir örüntü bulunmaktadır. Yani hiçbir hizmet veya ibadet yaşa veya eğitime göre genel ortalamadan çok dışında bir oran göstermemektedir. Bununla birlikte, görüşülen kişilerin eğitim seviyesi düştükçe ve yaşı arttıkça, Diyanet'in hizmetlerinden daha fazla yararlandıkları görülmektedir. Örneğin 44 yaşında veya üzerinde olanlar ortalama 3,2 puanla, "bazen"den biraz daha sık camiye giderken, 18 ila 28 yaşında olanlar ortalama 2,6 puanla camiye "bazen"den biraz daha nadir olarak nitelendirilebilecek bir sıklıkta gitmektedir.

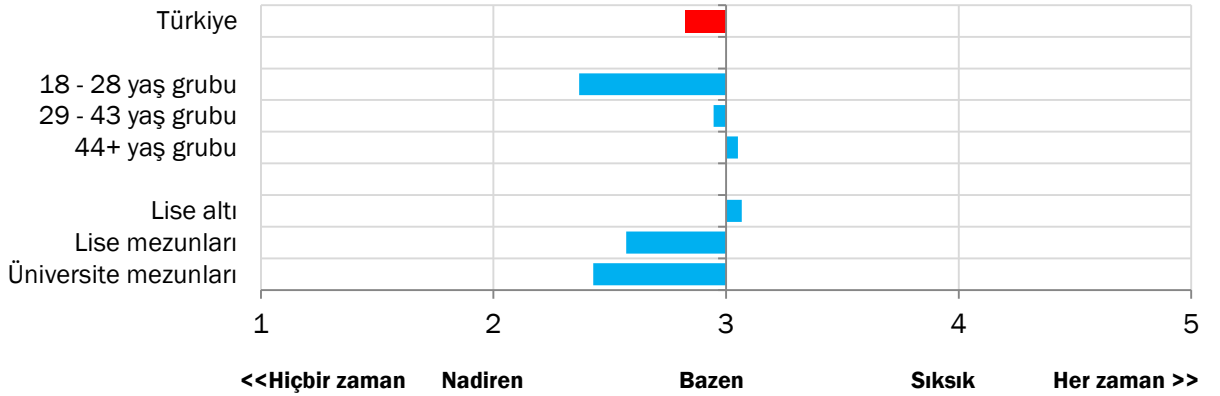
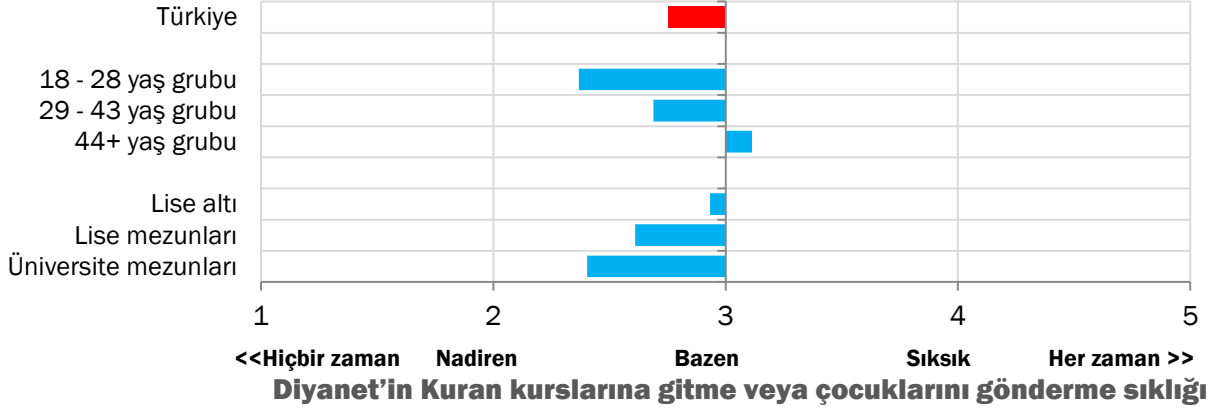
Camiye gitme sıklığı

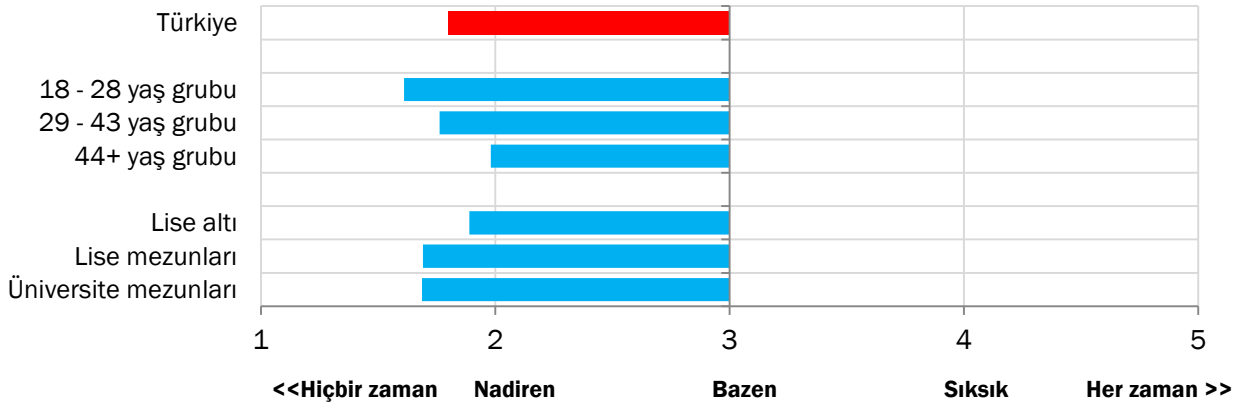
Camilerde düzenlenen mevlit, kandil özel vb. programlara katılma sıklığı

Camilerde düzenlenen mevlit, kandil özel vb. programlara katılma sıklığı

Diyanet'in kurban bağışi organizasyonlarına katılma sıklığı

Demografik gruplar arasında benzer farklılıklar, dindarlık seviyesi ve hayat tarzı kümesi ayrımında da gözlenmektedir. Araştırmada görüşülen kişilere dindarlık açısından kendilerini nasıl tarif ettikleri sorularak, farklı dindarlık seviyelerine işaret eden cevap seçenekleri sunulmuştur.¹ Verilen cevaplar kolaylık açısından Konda tarafından "ateist", "inançsız", "inançlı", "dindar" ve "sofu" olarak kodlanmıştır. Hayat tarzı ile ilgili ise, görüşülen kişilere kendilerini "modern", "geleneksel muhafazakâr" ve "dindar muhafazakâr" şeklinde adlandırdığımız üç gruptan hangisinde saydıkları sorulmuştur.²

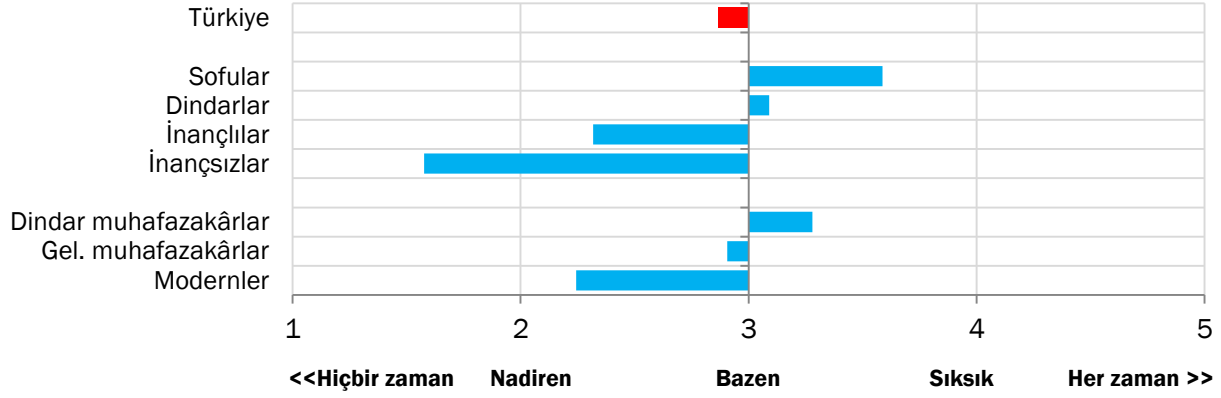
Bu dindarlık ve hayat tarzı kümelerinde Diyanet hizmetlerinden yararlanma sıklığında hizmetlerin sıralaması değişirse de, sıklıklar kümeler arasında farklılık göstermektedir. Görüşülen kişilerin dindarlık seviyeleri arttıkça, Diyanet'in ibadete yönelik hizmetlerinden daha sık yararlandıkları görülmektedir.

¹ Dindarlıkla ilgili soru, sunulan cevap seçenekleri ve cevap dağılımları için, raporun sonunda yer alan Tüm Cevap Dağılımları bölümüne bakınız.

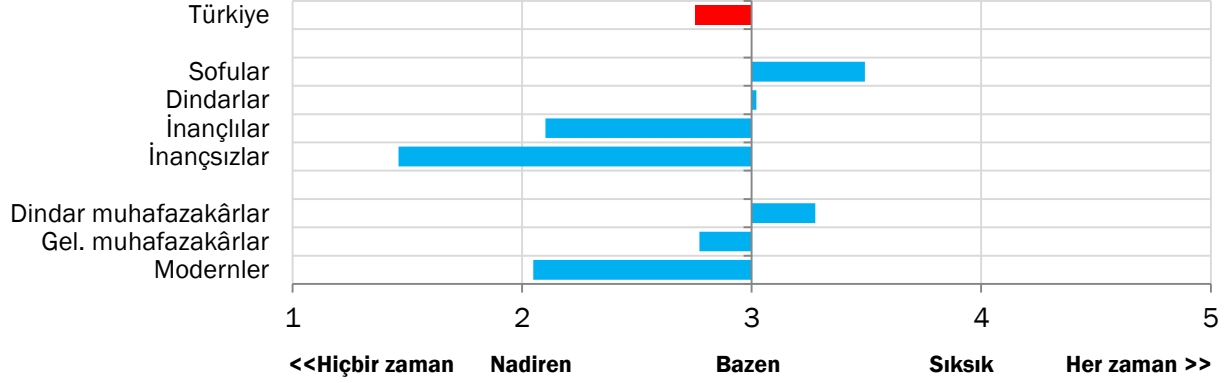
² Kendi hayat tarzını farklı şekilde ifade etmek isteyenler olsa dahi, toplumun ancak yüzde 3'ü bu soruya cevap vermemiştir.

Hayat tarzı açısından dindar muhafazakârlar geleneksel muhafazakârlara göre, geleneksel muhafazakârlar modernlere göre bu hizmetlerden daha fazla yararlanmaktadır.

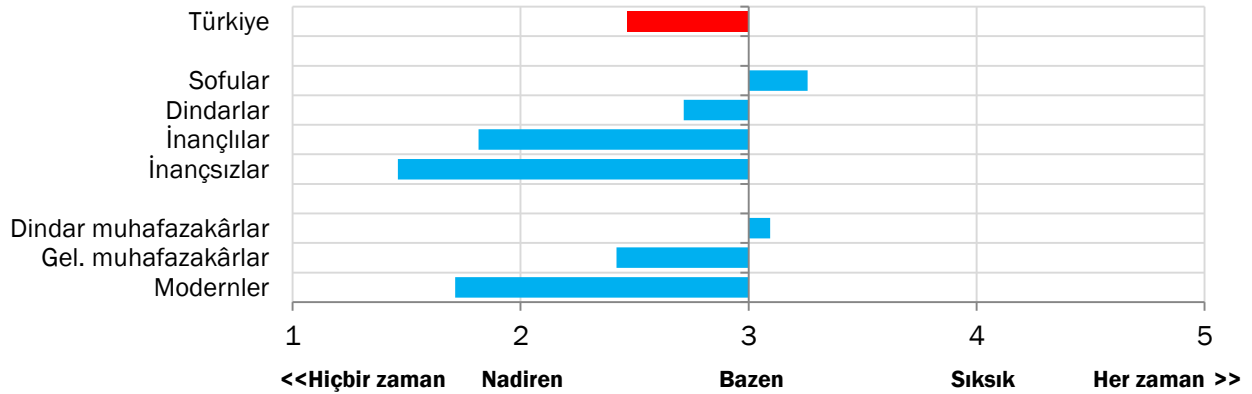
Camiye gitme sıklığı

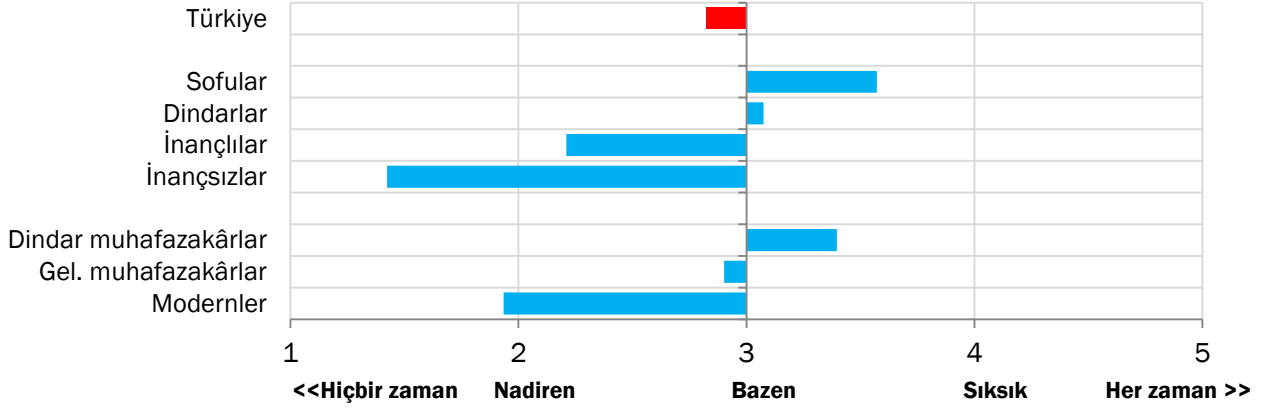
Camilerde düzenlenen mevlit, kandil özel vb. programlara katılma sıklığı

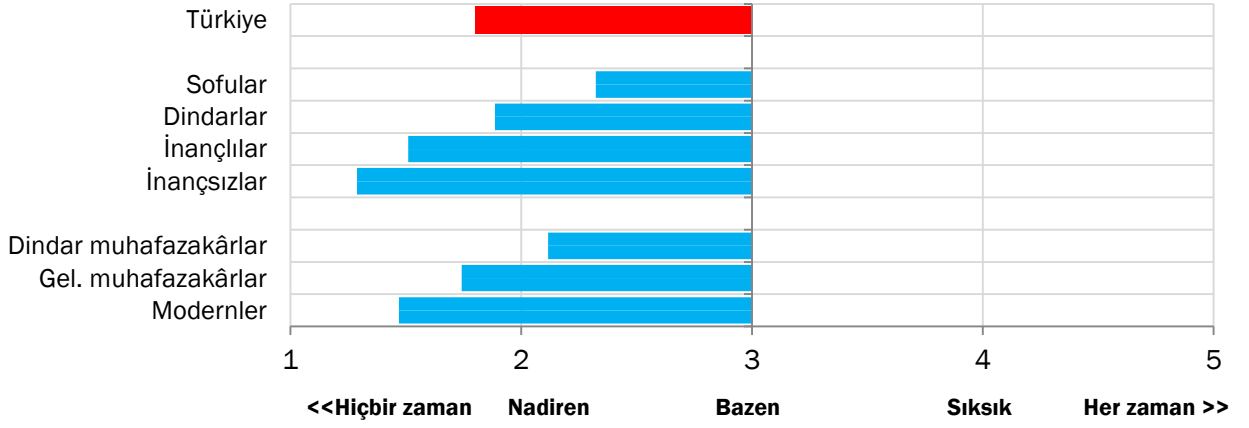
Dini sohbetlere katılma sıklığı

Diyanet'in Kuran kurslarına gitme veya çocuklarını gönderme sıklığı

Diyanet'in kurban bağıışı organizasyonlarına katılma sıklığı

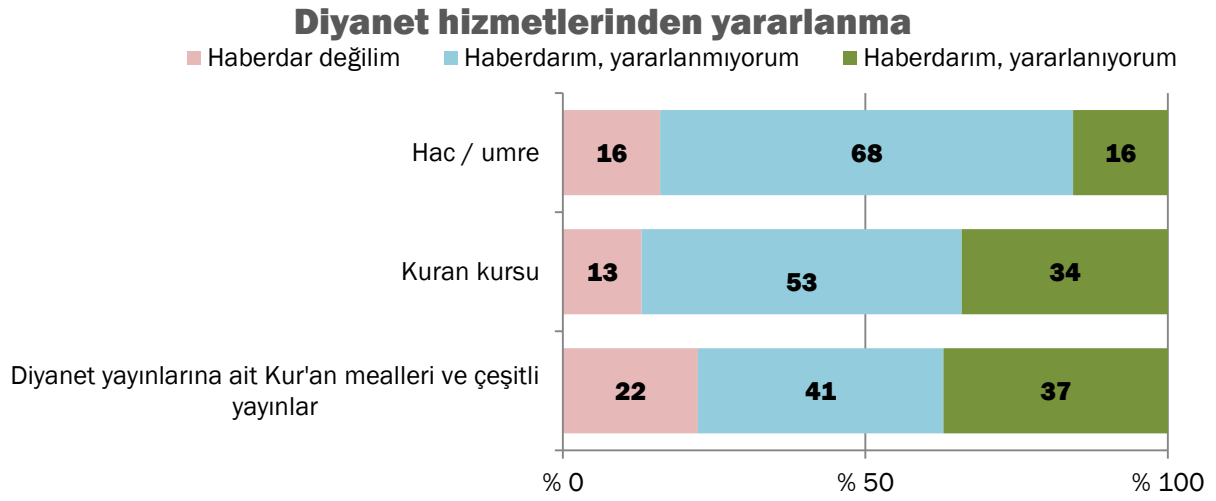
5.2. Diyanet Hizmetlerinden Yararlanma

İnsanların Diyanet'in hizmet olarak sağladığı faaliyetler arasında Kuran kursu, hac/umre organizasyonları ve yayınlardan haberdar olup olmadıkları ve yararlanıp yararlanmadıkları sorgulandığında görülmektedir ki toplumun üçte biri dolayında bir kitle Diyanet'in bu faaliyetlerinden haberdardır ve yararlanmaktadır.

Hac/umre organizasyonlarından yararlananlar yüzde 16 oranındayken, yüzde 68 oranındaki kitle haberdar olmakla beraber bu hizmetten yararlanmamıştır.

Kuran kurslarından yararlananlar yüzde 34 oranındayken, yüzde 53'ü haberdar olmakla beraber yararlanmamaktadır.

Diyanet yayınlarından yararlandığını söyleyenler yüzde 37,1 oranındayken yüzde 40,6 oranındaki kitle haberdar olmakla beraber yararlanmamaktadır.

Her üç kişiden biri çocukken Kuran kursuna gitmiş

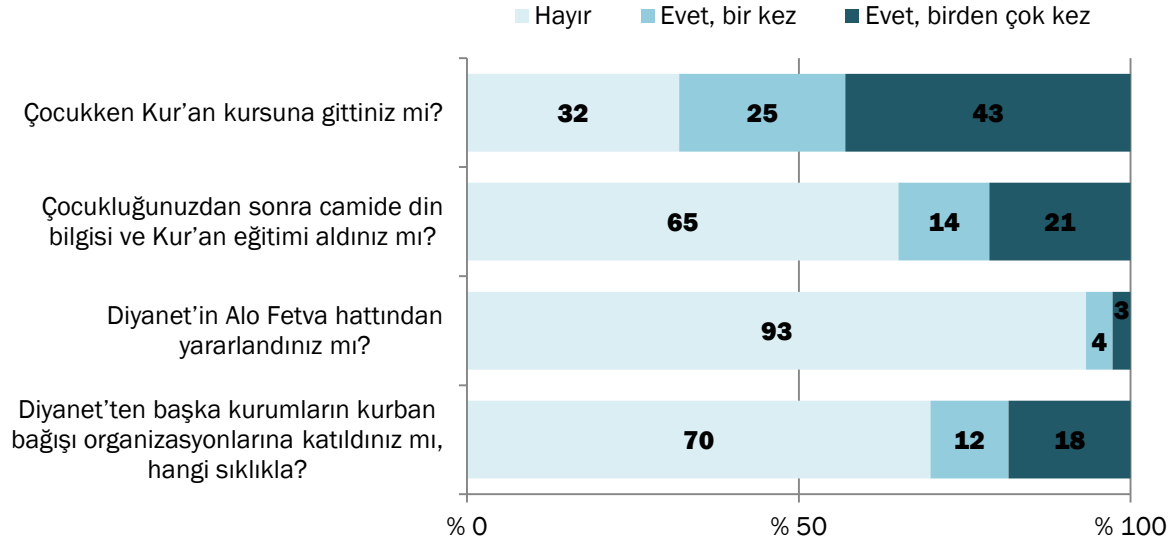
Toplumun yüzde 43'ü çocukken Kuran kursuna birden fazla kez, yüzde 25'i bir kez gittiğini söylemektedir.

Çocukluktan sonra camilerde din eğitimi ve Kuran eğitimi alanlara bakıldığında ise, bir kez yararlananlar yüzde 14, birden çok kez yararlananlar yüzde 21 oranındadır.

Diyanet'ten başka kurumların kurban başışına organizasyonlarına toplumun yüzde 18'i oranındaki bir kitle birden çok kez katıldığını, yüzde 12 oranındaki bir kitle ise bir kez katıldığını söylemektedir.

Toplumda insanların en az yararlandığı Diyanet hizmeti "Alo Fetva" uygulamasıdır. Bu hizmetten birden çok kez yararlananlar yalnızca yüzde 3 oranındayken, bir kez yararlananlar yüzde 4 oranındadır. Türkiye'de yetişkin nüfusta Alo Fetva uygulamasından en az bir kez yararlananların, oran olarak az olmakla birlikte yaklaşık olarak 3,5 milyon kişiye denk geldiğini not etmek gerekiyor.

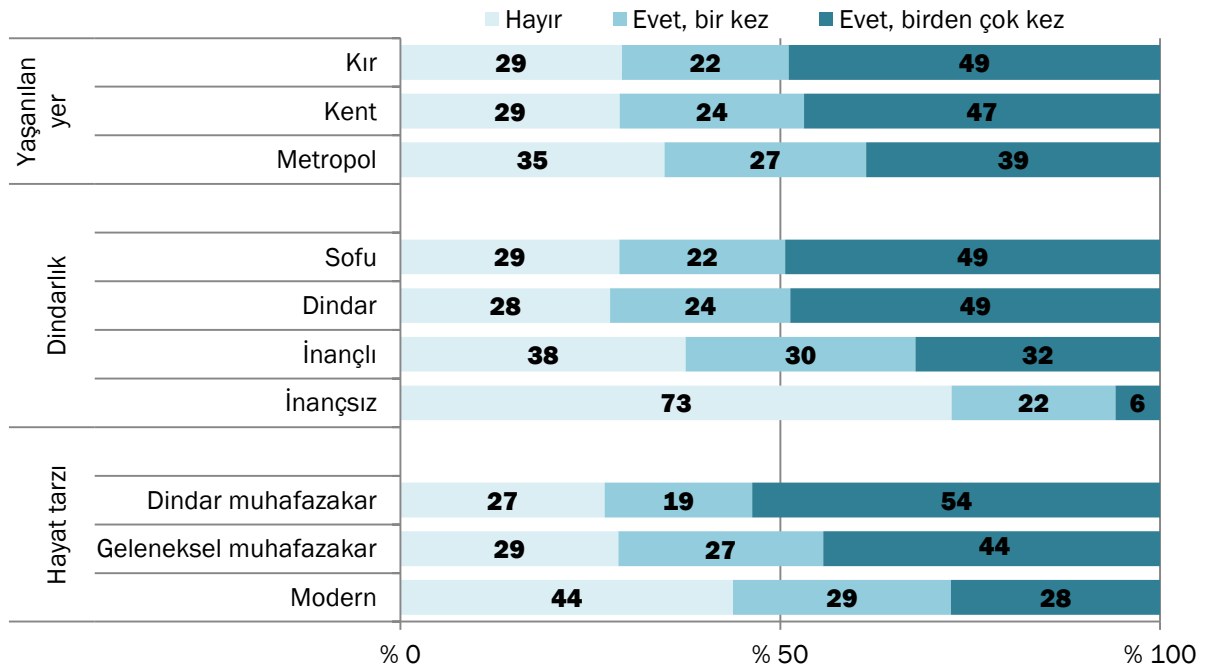
Diyanet hizmetlerinden yararlanma

Yaşanılan yer olarak kırsal kesimden kentlere ve metropollere doğru geçilirken, çocukken Kuran kursuna gitmiş olanların oranı azalmaktadır. Kırsal kesimlerde çocukken Kuran kursuna birden çok gidenler yüzde 49 oranıyla yarıya yakınken, bu oran metropollerde yüzde 39'a düşmektedir.

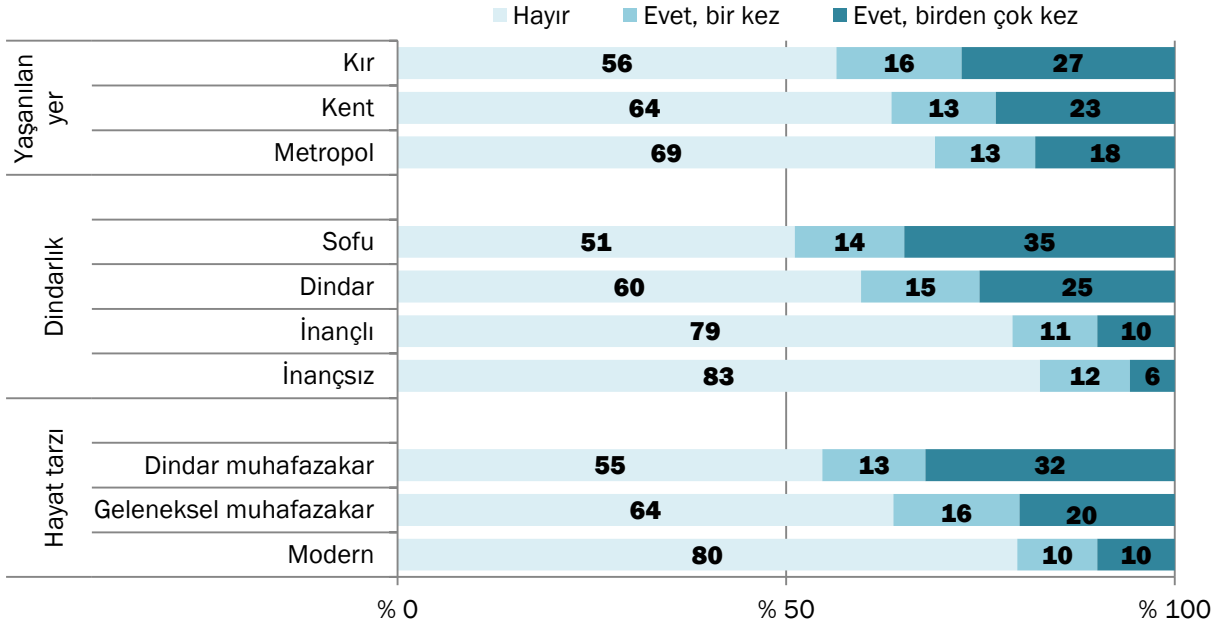
Dindarlık arttıkça ve hayat tarzı modernlerden geleneksel ve dindar muhafazakarlara doğru geçildikçe çocukken Kuran kursuna gitmiş olanların oranı kayda değer biçimde artmaktadır. Kendini dindarlık seviyesi bakımından "sofu" ve "dindar" olarak tanımlayan kümelerde çocukken Kuran kursuna birden fazla kez gidenlerin oranı yüzde 49'ken, bu oran "inançlı"larda yüzde 32, "inançsız"larda yüzde 6 oranına düşmektedir. Birden çok kez Kuran kursuna gidenler hayat tarzı bakımından dindar muhafazakâr olanlar arasında yüzde 54 oranındayken, modernler arasında yüzde 28 oranındadır.

Çocukken Kuran Kursuna gitti mi?

Çocukluktan sonra Kuran eğitimi alanların farklı kümelerdeki oranlarına, çocukken Kuran kursuna gitmeye benzer bir örüntü gözlenmektedir. Kırsal kesimde metropollere kıyasla, dindarlık açısından sofı olanlarda inançsızlara kıyasla ve dindar muhafazakârlarda modern hayat tarzına sahip olanlara kıyasla çocukluktan sonra da Kuran kursuna gidenlerin oranı radikal biçimde daha yüksektir.

Çocukluktan sonra Kuran eğitimi aldı mı?

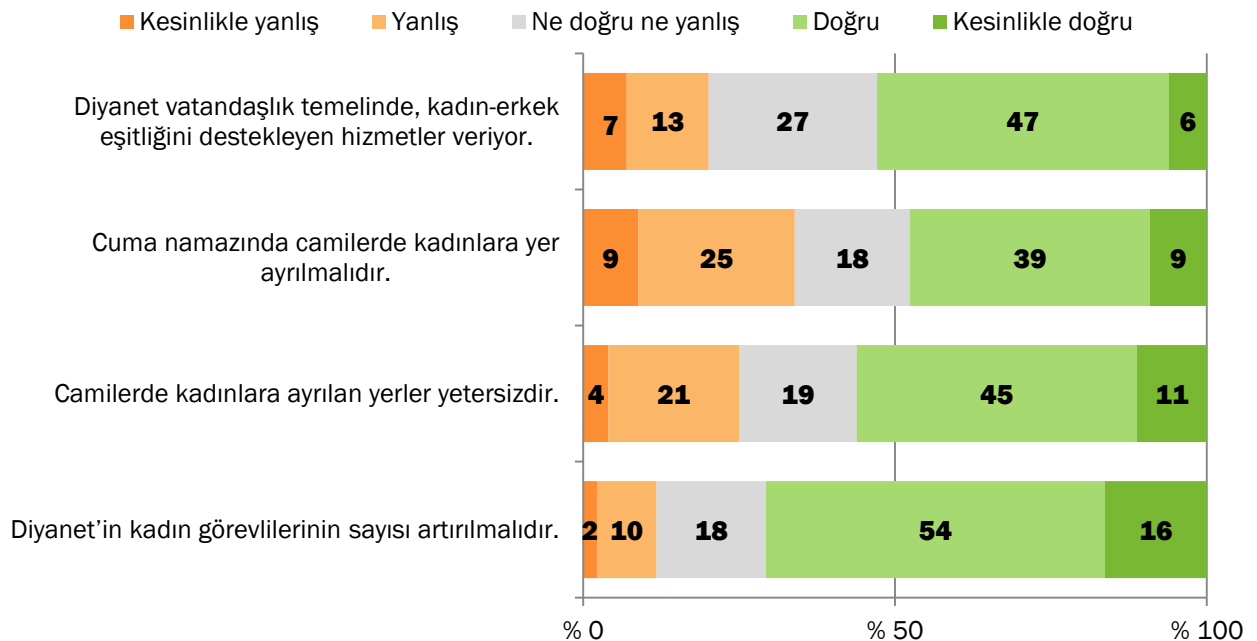
6. Diyanet ve Kadınlar

Genel ilke olarak Diyanet'in hizmetlerinde çok özel ayrımcılık yapıldığı kanaati bulunmasa da, Diyanet'e dair değerlendirme, konu kadınlar olduğunda değişmektedir.

"Diyanet vatandaşlık temelinde, kadın-erkek eşitliğini destekleyen hizmetler veriyor" cümlesine katılanlar yüzde 53 oranıyla toplumun ancak yarısından biraz fazladır (yüzde 6 "kesinlikle doğru", yüzde 47 "doğru"). Toplumun beşte biri bu değerlendirmeye katılmazken, dörtte birinden fazlasının bu konuda bir kanaati yoktur.

"Diyanet'in kadın görevlilerinin sayısı artırılmalıdır" cümlesine katılanlar 71 oranındadır. Bu fikre itiraz edenler toplumun yalnızca yüzde 12'si seviyesindeyken, bu konuda kesin bir kanaati olmayanlar yüzde 18 oranındadır.

Diyanet ve kadınlar

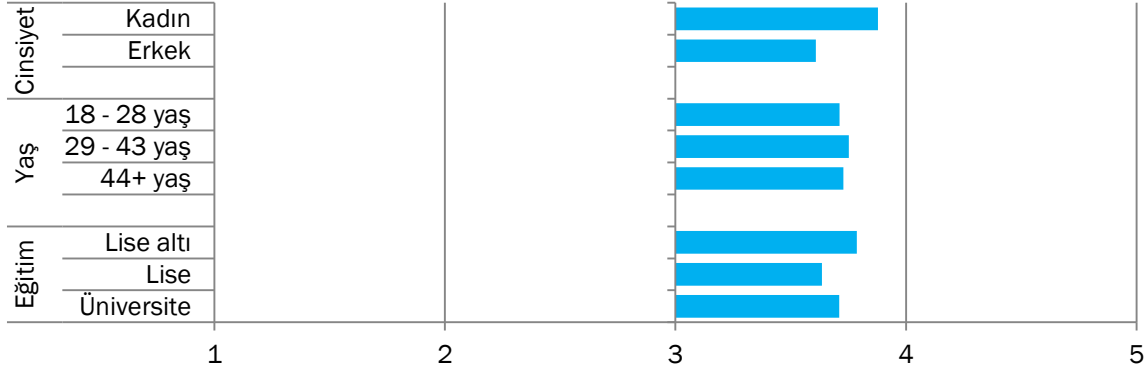
“Camilerde kadınlara ayrılan yerler yetersizdir” cümlesini doğru bulanlar yüzde 56 oranındayken, karşı çıkanlar yüzde 25 oranındadır.

“Cuma namazında camilerde kadınlara yer ayrılmalıdır” cümlesini doğru bulanlar yüzde 48 oranındayken, yanlış bulanlar yüzde 34 oranındadır.

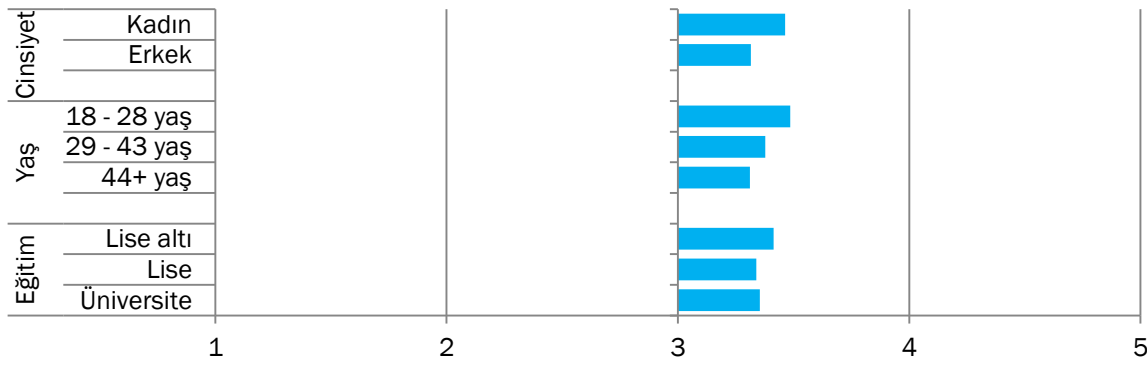
Özetle toplum hem Diyanet’in kadınlara verdiği hizmetleri yetersiz bulmakta, hem de kadınların hizmet verenler arasında daha fazla yer almasını talep etmektedir. Ülkedeki genel kadın meselesiyle birlikte bakıldığında Diyanet’te kadınların temsili ve hizmetlerde erkek-kadın ayrımcılığı yapılmaması konusunda toplumda kayda değer bir duyarlılık geliştiği söylenebilir.

Kadınların bu sorulardaki tercihleri erkeklere kıyasla biraz daha kuvvetlidir. Fakat yaş ve eğitim seviyesi özel bir farklılık üretmemektedir.

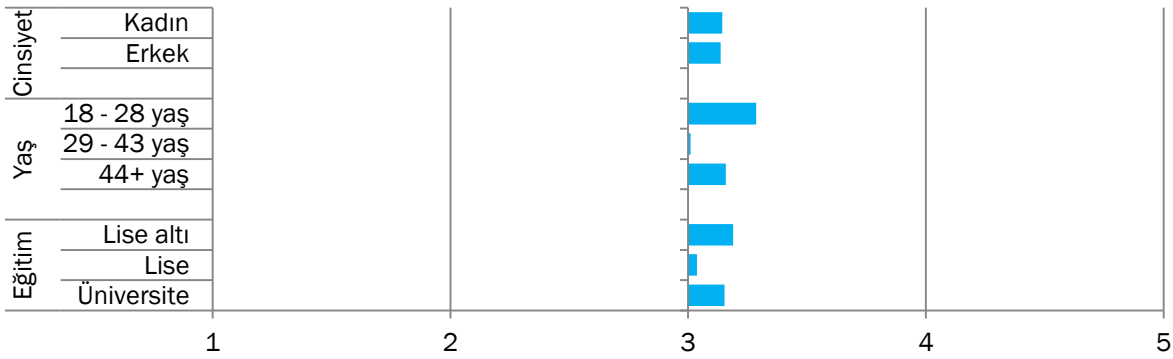
Diyanet'in kadın görevlilerinin sayısı artırılmalıdır.

Camilerde kadınlara ayrılan yerler yetersizdir.

Cuma namazında camilerde kadınlara yer ayrılmalıdır.

Diyanet vatandaşlık temelinde, kadın-erkek eşitliğini destekleyen hizmetler veriyor.

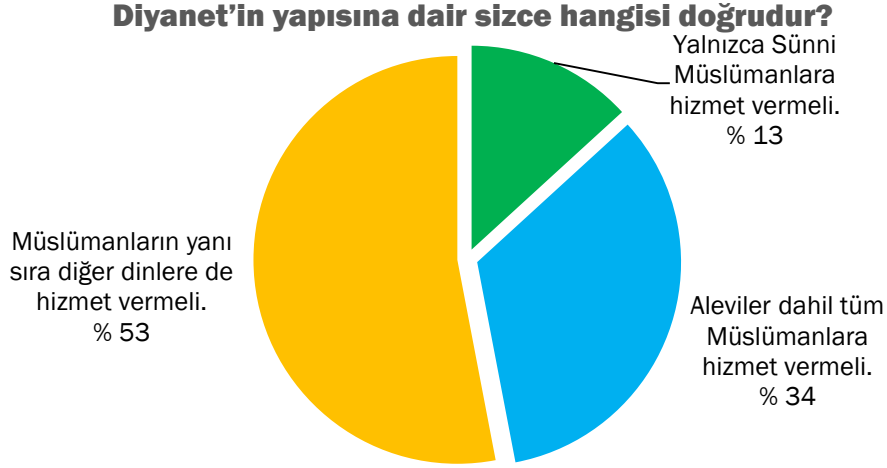

7. Diyanet ve Aleviler

7. 1. Diyanet'in Çoğulculuğu

Diyanet'in yapısıyla ilgili olarak "yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 13, "Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 34 ve "Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 53 oranındadır.

Kadın meselesinde olduğu gibi Diyanet'in yapısıyla ilgili olarak toplumda en azından ilke temelinde çoğulculuğa talebi bulunduğu söylenebilir.

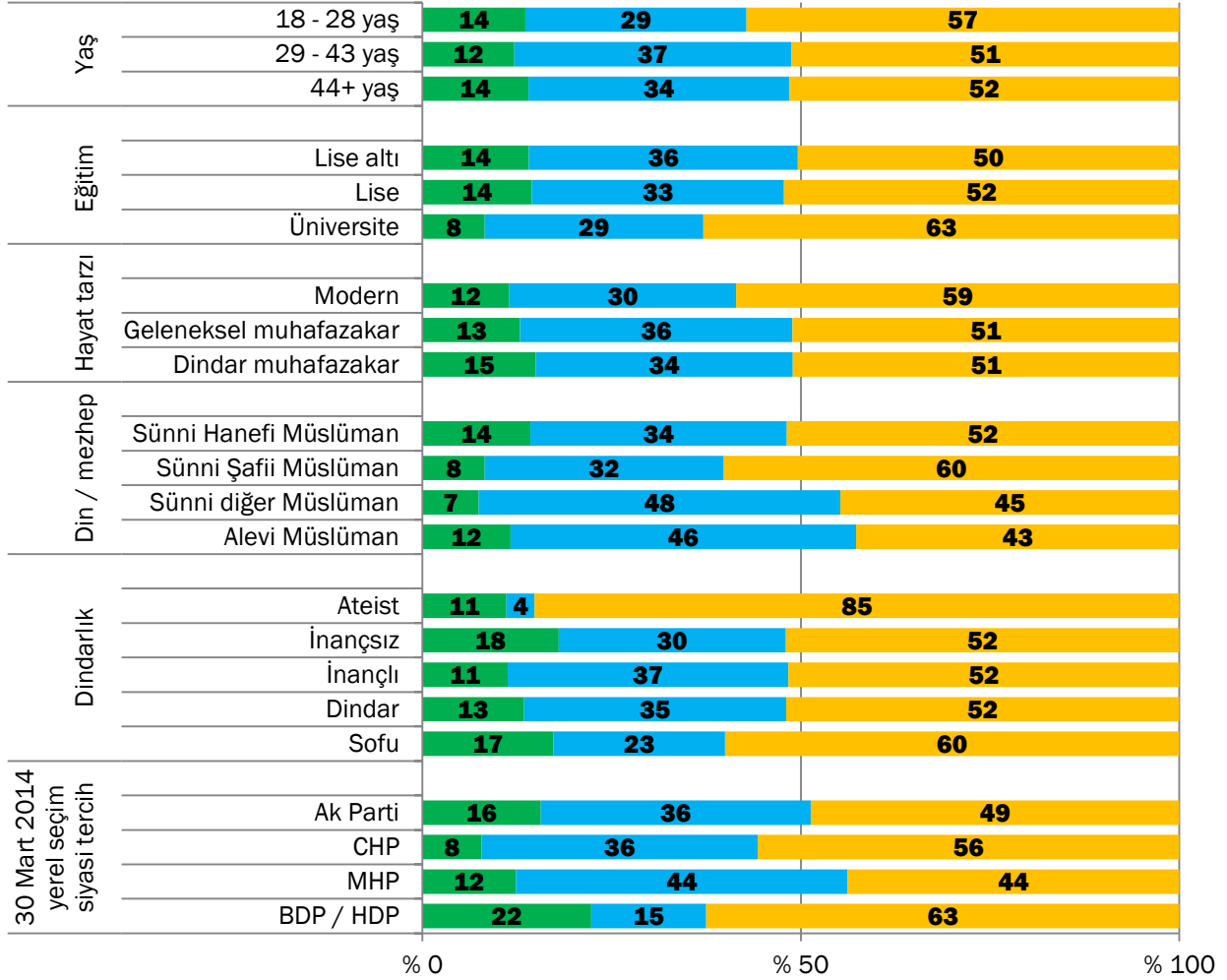
Gençlerde, üniversite eğitilmişlerde ve modernlerde Aleviler ve diğer dinleri içeren hizmetleri işaret eden bu çoğulculuk talebi biraz daha net ve kuvvetli olarak görülmektedir. Orta yaş ve 44 yaş üstü küme arasında, ya da lise altı ve lise eğitilmişlerde arasında, dindar ve geleneksel muhafazakârlar arasında, dindarlık seviyesi kümeleri arasında bariz bir farklılık görülmemektedir.

Aleviler arasında Diyanet "yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 12 oranında ve "Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 46 oranındayken, "Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli" fikrinde olanlar yüzde 43 oranındadır. Bu oranlar daha çoğulcu bir Diyanet fikrine Alevilerin Sünni Müslümanlara kıyasla daha fazla destek verdiklerini göstermektedir.

HDP ve CHP seçmenleri, Ak Parti ve MHP seçmen kümelerine kıyasla Diyanet'in çoğulculuğu fikrini daha fazla desteklemektedir.

Diyanet'in yapısına dair

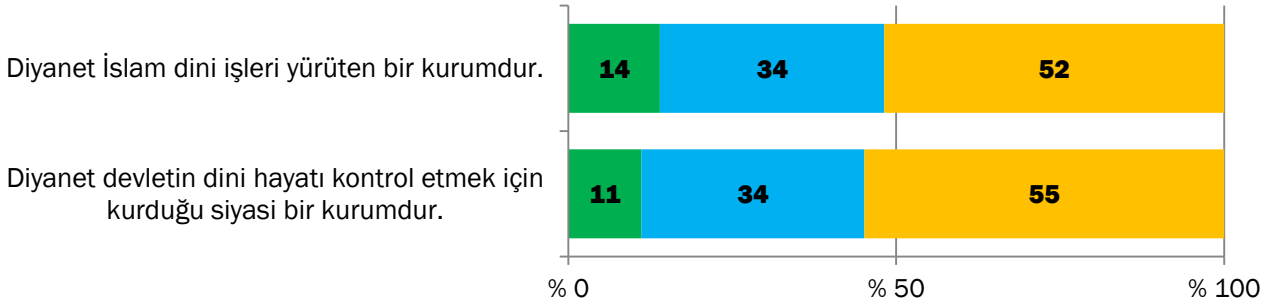
- Yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli.
- Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli.
- Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli.

Diyanet'in yapısına dair algıyla çoğulculuşması talebi arasındaki ilişki çok güçlü değildir. Yine de Diyanet'i siyasi bir kurum olarak görenler, Diyanet'in yapısında çoğulculuşmaya Diyanet'in yasal tanımını benimseyenlere kıyasla biraz daha kuvvetli biçimde destek vermektedirler.

Diyanet'i tanımlama Diyanet'in yapısına dair algıyı nasıl etkiliyor?

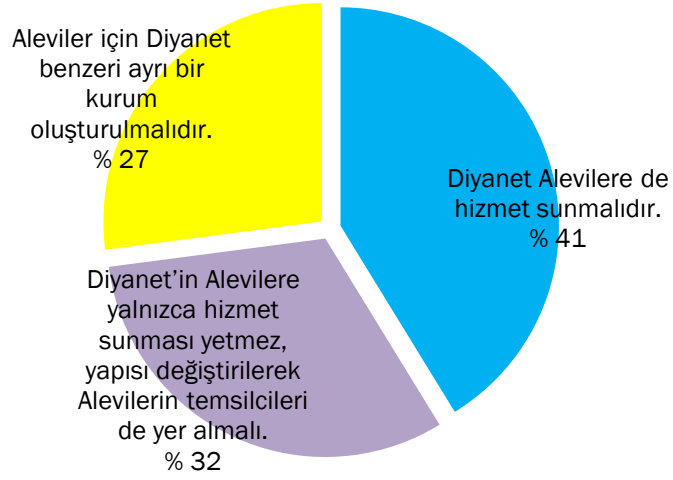
- Yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli.
- Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli.
- Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli.

7.2. Diyanet'ten Alevilere Hizmet

Toplumun yüzde 41'i "Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır" fikrine, yüzde 32'si "Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalıdır" fikrine, yüzde 27'si de "Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır" fikrine destek vermektedir. Toplumun üçte ikiye (yüzde 73) yakın kesimi Diyanet'in çoğulculaşmasını desteklediği söylenebilir.

Diyanetin Alevilere hizmet vermesiyle ilgili, hangisine katılırsınız?

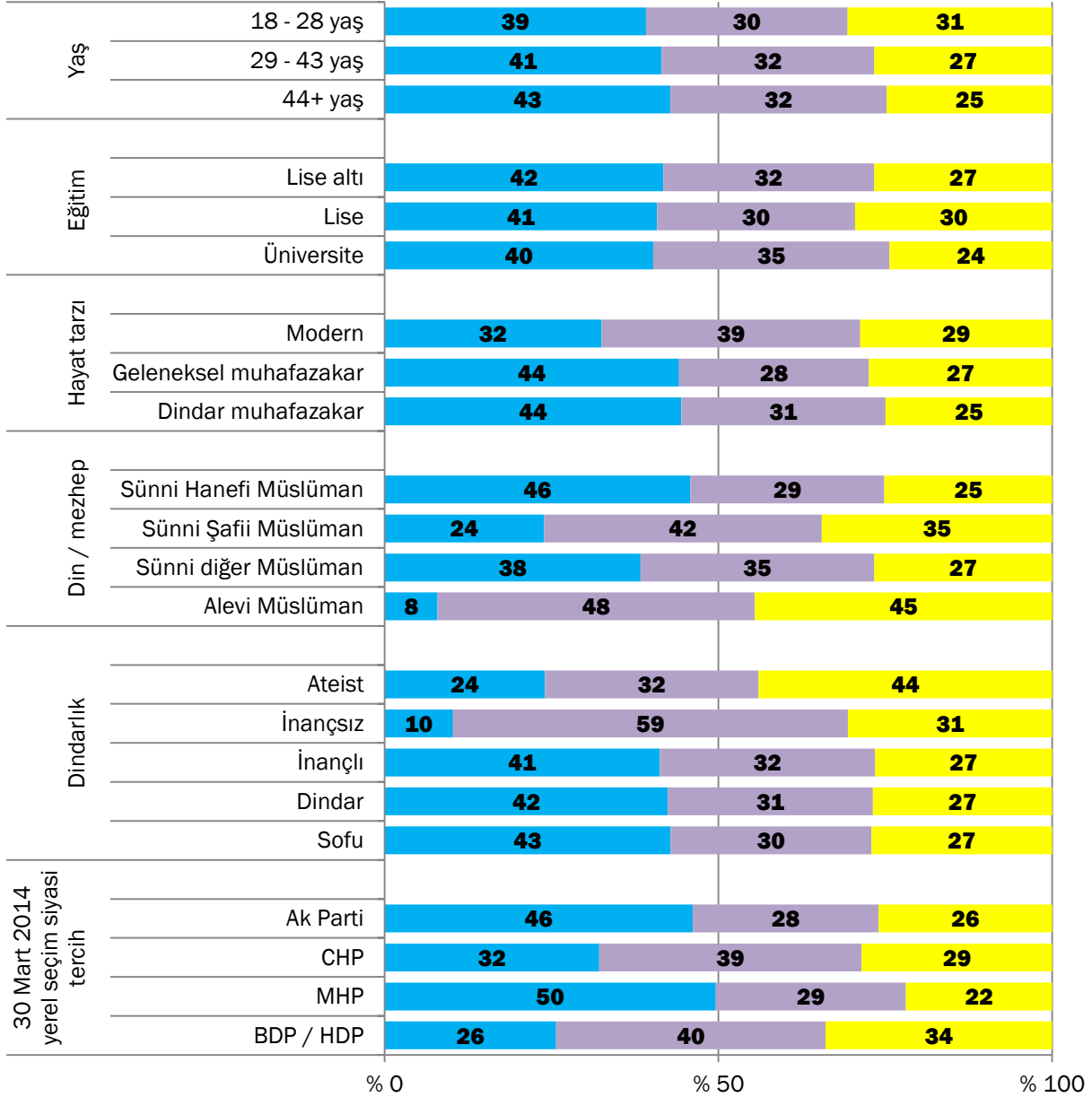

Aleviler için ayrı kurum oluşturulması gerektiği fikri lise seviyesinde eğitime sahip olanlar arasında, modernlerde, inançsızlarda diğer kümelerle kıyasla biraz daha fazla destek bulmaktadır. Fakat Diyanet'in esas itibarıyla Alevilere de yalnızca hizmet vermesi gerektiğini düşünenler Sünni Hanefi inanç kümesindekilerde, MHP ve Ak Parti seçmenlerinde daha yüksek oranlarda gözlenmektedir.

Diyanet'in Alevilere hizmet vermesine dair...

- Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır.
- Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalıdır.
- Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır.

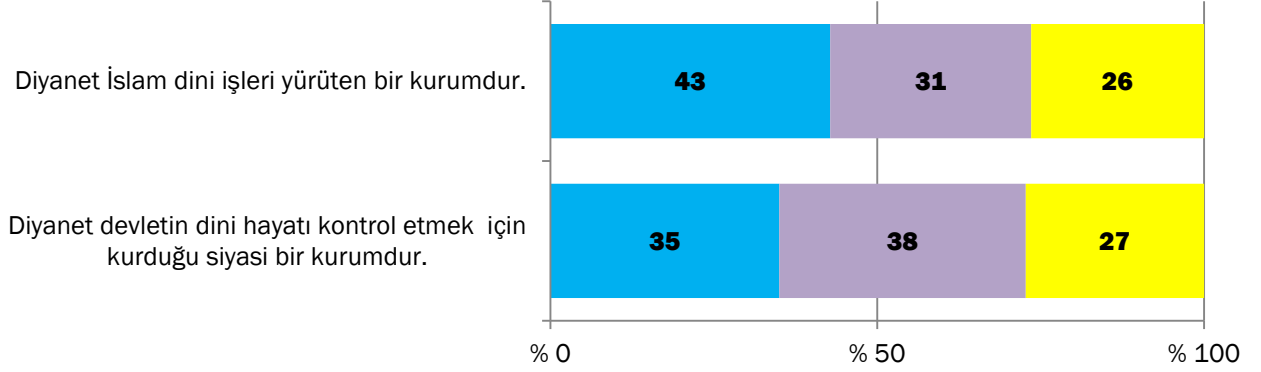

Alevilerin yüzde 45'i Diyanet benzeri ayrı bir kurum talep ederken, yüzde 48'i Diyanet'in hem hizmetlerinde Alevileri de kapsamasını, hem de Diyanet'te Alevi temsilcilerin yer almasını talep etmektedirler.

Diyanet'i dine dair işleri yöneten kurum olarak görenlerle siyasi kurum olarak görenler arasında bu konuda da radikal farklılık bulunmamaktadır. Yine de Diyanet'i devletin dini kontrol ettiği siyasi bir kurum olarak görenler, Diyanet'in hizmetlerinde ve yapısında çoğulculuşmaya biraz daha kuvvetli biçimde destek vermektedirler. Alevilere ait ayrı bir kurum oluşturulması fikri iki kümece de benzer oranda desteklenmektedir.

Diyamet'i tanımlama Alevilere hizmet verilmesine dair tercihi nasıl etkiliyor?

- Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır.
- Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalı.
- Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır.

7.3. Cemevleri

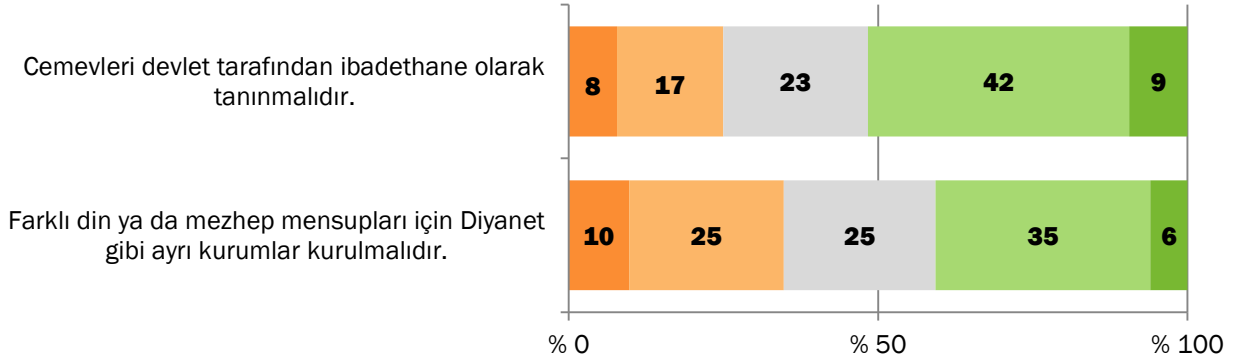
Toplumun yarısı cemevlerinin devlet tarafından ibadethane olarak tanınmasından yanadır (yüzde 52). Bu fikre karşı çıkanlar yüzde 25 oranındadır.

"Farklı din ya da mezhep mensupları için Diyanet gibi ayrı kurumlar kurulmalıdır" fikrini onaylayanlar yüzde 41 iken, karşı çıkanlar da yüzde 35 oranındadır.

Bu sorulara verilen cevapların Diyanet etrafındaki yapılanma ve hizmetlerde bir bakıma toplumun çoğulculaşmadan yana olduğunu gösteriyor diyebiliriz.

Diyamet ve Aleviler

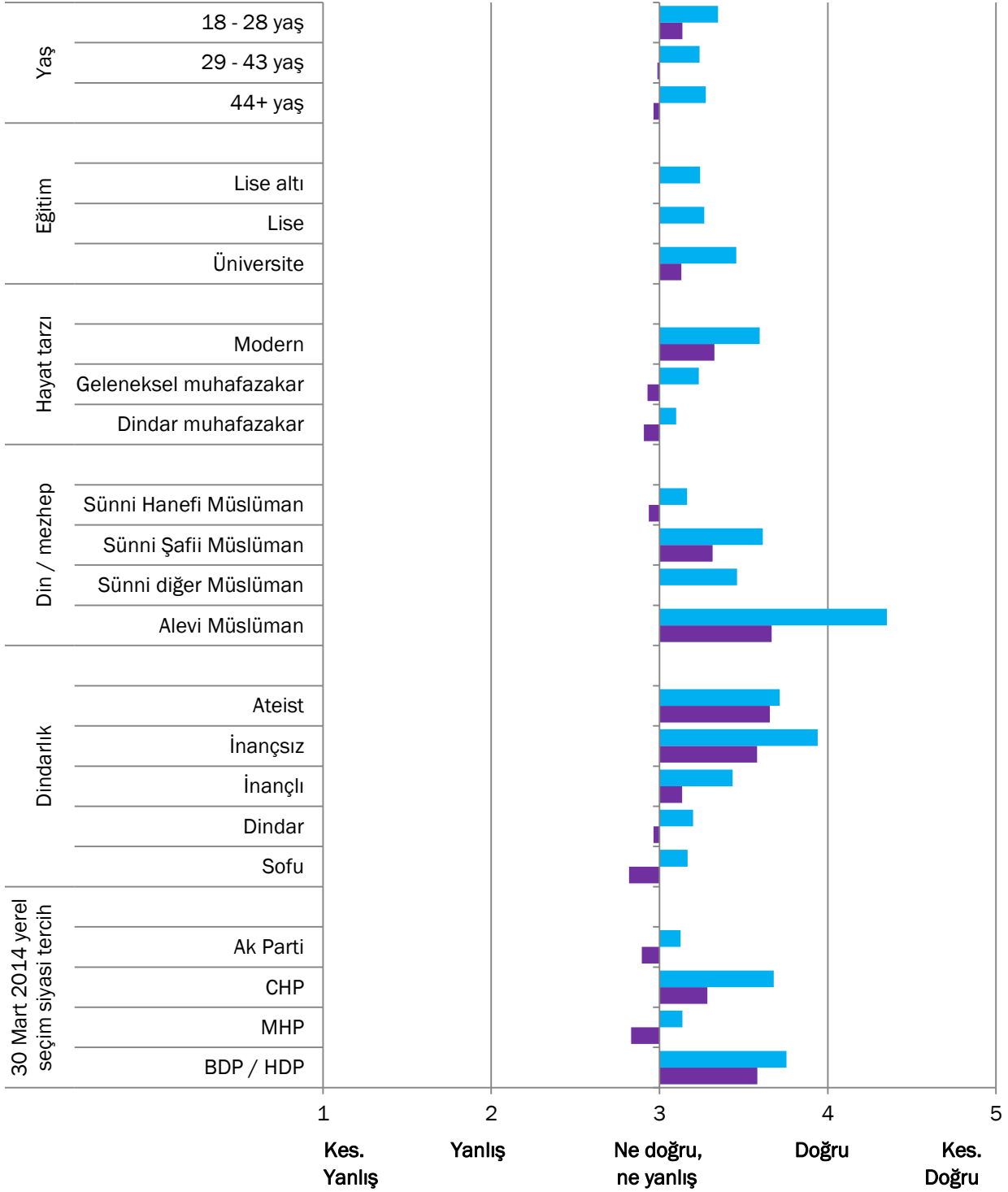
- Kesinlikle yanlış
- Yanlış
- Ne doğru ne yanlış
- Doğru
- Kesinlikle doğru

Aleviler, modern hayat tarzı kümesindekiler, HDP ve CHP seçmenleri, inançsızlar Cemevlerinin ibadethane olarak tanınmasına ve farklı din ve mezhepler için Diyanet benzeri farklı kurumlar oluşturulmasına daha sıcak bakmaktadırlar. Bu iki fikre de karşı çıkanların tutumunun ise net olarak karşı çıkmaktan ziyade "ne doğru ne yanlış" gibi bir nötr nokta etrafında oluştuğu görülmektedir.

Diyamet ve Aleviler

- Cemevleri devlet tarafından ibadethane olarak tanınmalıdır.
- Farklı din ya da mezhep mensupları için Diyanet gibi ayrı kurumlar kurulmalıdır.

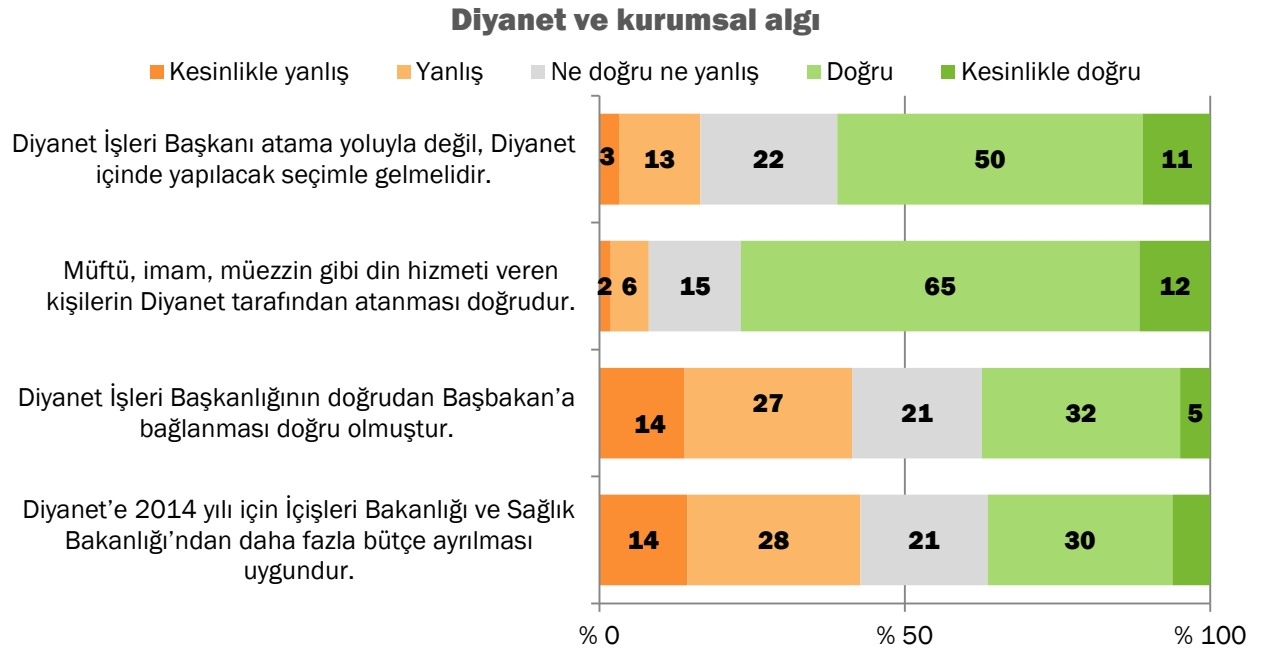

8. Diyanet ve Kurumsal Algı

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın organizasyonuna ve işleyişine dair sorulan sorularda toplumun Diyanet'e sorgulayıcı biçimde baktığı gözlenmektedir.

Diyanet İşleri Başkanı'nın atama yoluyla değil, seçimle gelmesi fikri yüksek oranda destek görmektedir. Diyanet İşleri Başkanı'nın seçimle gelmesine onay verenler yüzde 61 oranındayken (yüzde 11 "kesinlikle doğru", yüzde 50 "doğru"), karşı çıkanlar yüzde 17 oranındadır.

Ele aldığımız diğer bir konuda "Müftü, imam, müezzin gibi din hizmeti veren kişilerin Diyanet tarafından atanması doğrudur" fikrine katılanlar yüzde 77 gibi yüksek bir orandadır.

Diyanet İşleri Başkanı'nın doğrudan Başbakan'a bağlanmasına onay verenler yüzde 37, karşı çıkanlar 41 oranındadır.

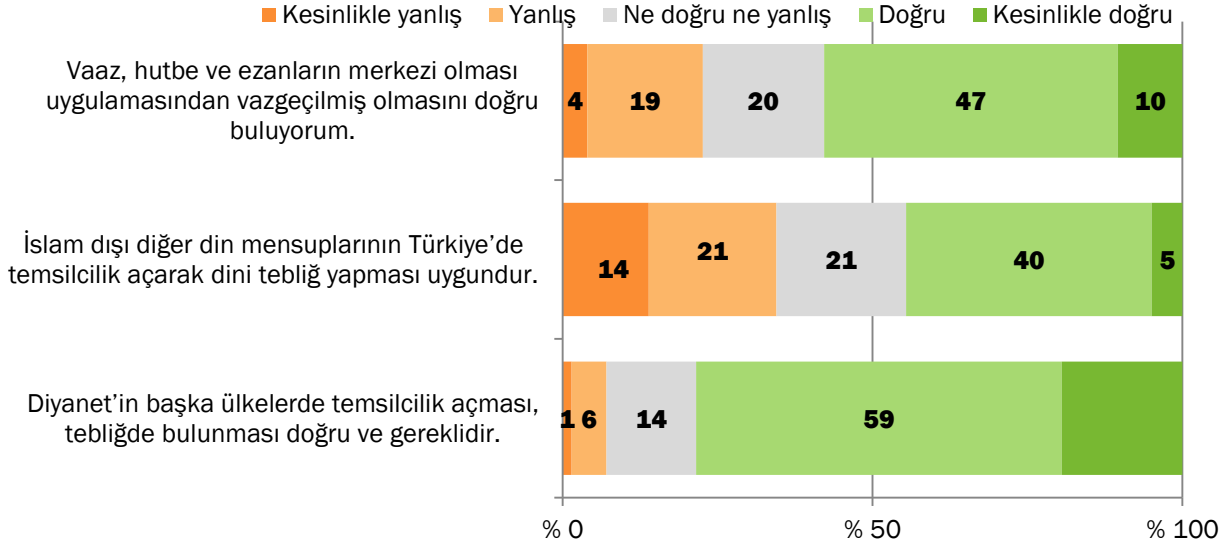
2014 yılında devlet bütçesinden Diyanet'e ayrılan miktar, İçişleri ve Sağlık Bakanlıklarına ayrılan miktardan fazladır. Daha fazla olmasını doğal bulanlar yüzde 37 oranındayken, yanlış bulanlar yüzde 42 oranındadır.

Bu dört soru özelinden bakıldığında toplum Diyanet konusunda, işleyişi merkezî olsa dahi, Başkan'ının seçimle gelmesi konusunda daha net, demokratik bir tutum göstermektedir. Buna karşılık Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Başbakan'a bağlı olması ve bütçesinin büyüklüğü konularında toplumun neredeyse ikiye bölündüğü ama varolan duruma kuvvetli bir destek de olmadığı görülmektedir.

Nitekim yukarıdakine benzer, merkezîyetçilik karşıtı bir sonuç "vaaz, hutbe ve ezanların merkezi olmasından vazgeçilmiş" olmasına destekte de görülmektedir. Bu uygulamaya, yani vazgeçilmiş olmasına destek yüzde 58 oranındadır.

Buna karşılık dini yayma çabasına ve diğer dinler mensuplarının benzer faaliyetlerine destek birbiriyle aynı oranda değildir. Diyanet'in diğer ülkelerde faaliyette bulunmasına destek verenler yüzde 79 oranında iken, karşı çıkanlar yalnızca yüzde 7 oranındadır. Diğer din mensuplarının Türkiye'de temsilcilik açmalarına, faaliyette bulunmalarına destek yüzde 45 oranındayken, karşı çıkanlar da yüzde 35 oranındadır.

Diyamet ve kurumsal algı

Diyamet İşleri Başkanı'nın seçimle gelmesi sorusunda hemen tüm demografik, kültürel, sosyolojik kümeler neredeyse aynı oranlarda demokratikleşmeden yanadırlar.

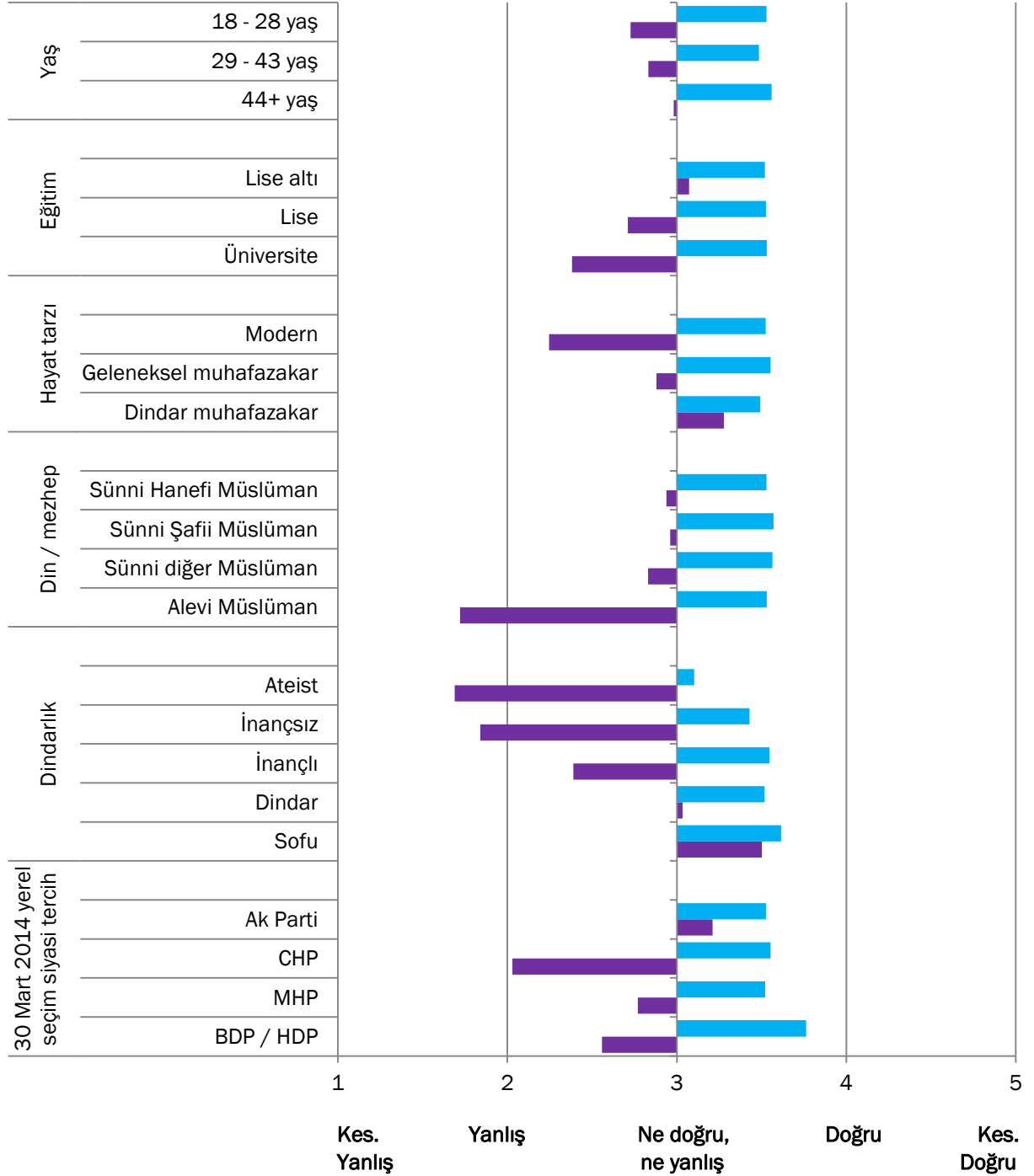
Diyamet İşleri Başkanlığı bütçesinin yüksekliği sözkonusu olunca, en fazla itiraz gençlerden, üniversite mezunu olanlardan, hayat tarzı modern olanlardan ve Alevilerden gelmektedir.

Daha önceki bulgularda da gözlendiği gibi Diyanet'te çoğulculaşmaya ve demokratikleşmeye dair destek toplumun tüm kümelerinde yüksek seviyelerdedir.

Diyanet ve kurumsal algı

■ Diyanet İşleri Başkanı atama yoluyla değil, Diyanet içinde yapılacak seçimle gelmelidir.

■ Diyanet'e 2014 yılı için İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı'ndan daha fazla bütçe ayrılması uygundur.

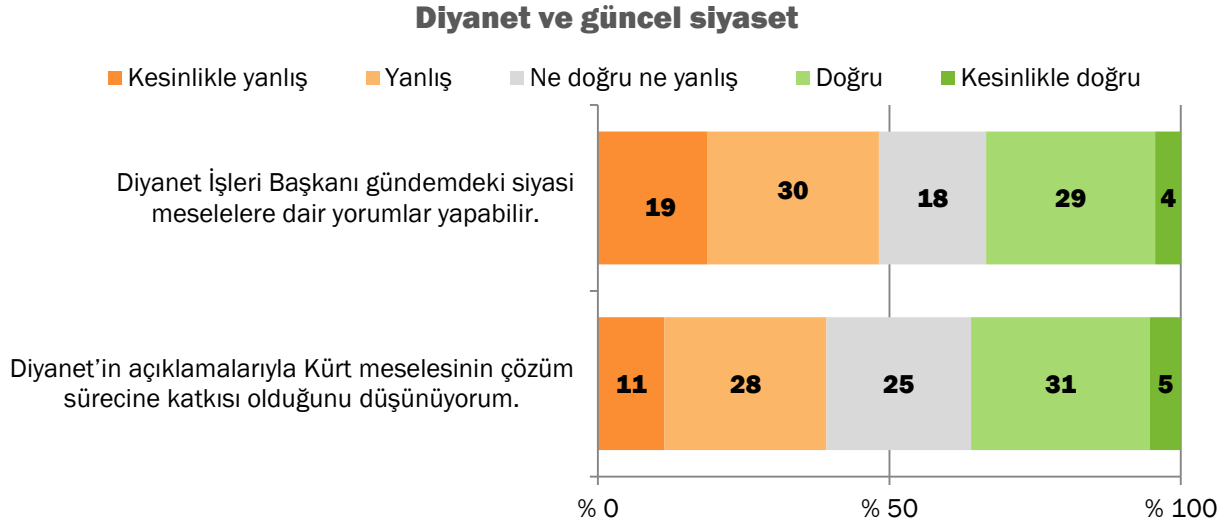

9. Diyanet ve Güncel Siyaset

Diyanet'in ülkedeki güncel meselelere dair açıklamalarını ve tutumunu değerlendirmeye yönelik olarak sorduğumuz sorulara verilen cevaplara bakıldığında toplumun Diyanet'i güncel meselelerin içinde görmek istemediği söylenebilir.

"Diyanet İşleri Başkanı gündemdeki siyasi meselelere dair yorumlar yapabilir" fikrine onay verenler yüzde 33 oranındayken (yüzde 4 "kesinlikle doğru", yüzde 29 "doğru"), karşı çıkanlar yüzde 48 oranındadır (yüzde 19 "kesinlikle yanlış", yüzde 30 "yanlış").

"Diyanet'in açıklamalarıyla Kürt meselesinin çözüm sürecine katkısı olduğunu düşünüyorum" önermesine katılanlar, onaylayanlar yüzde 36 oranında, karşı çıkanlar yüzde 39 oranındadır.

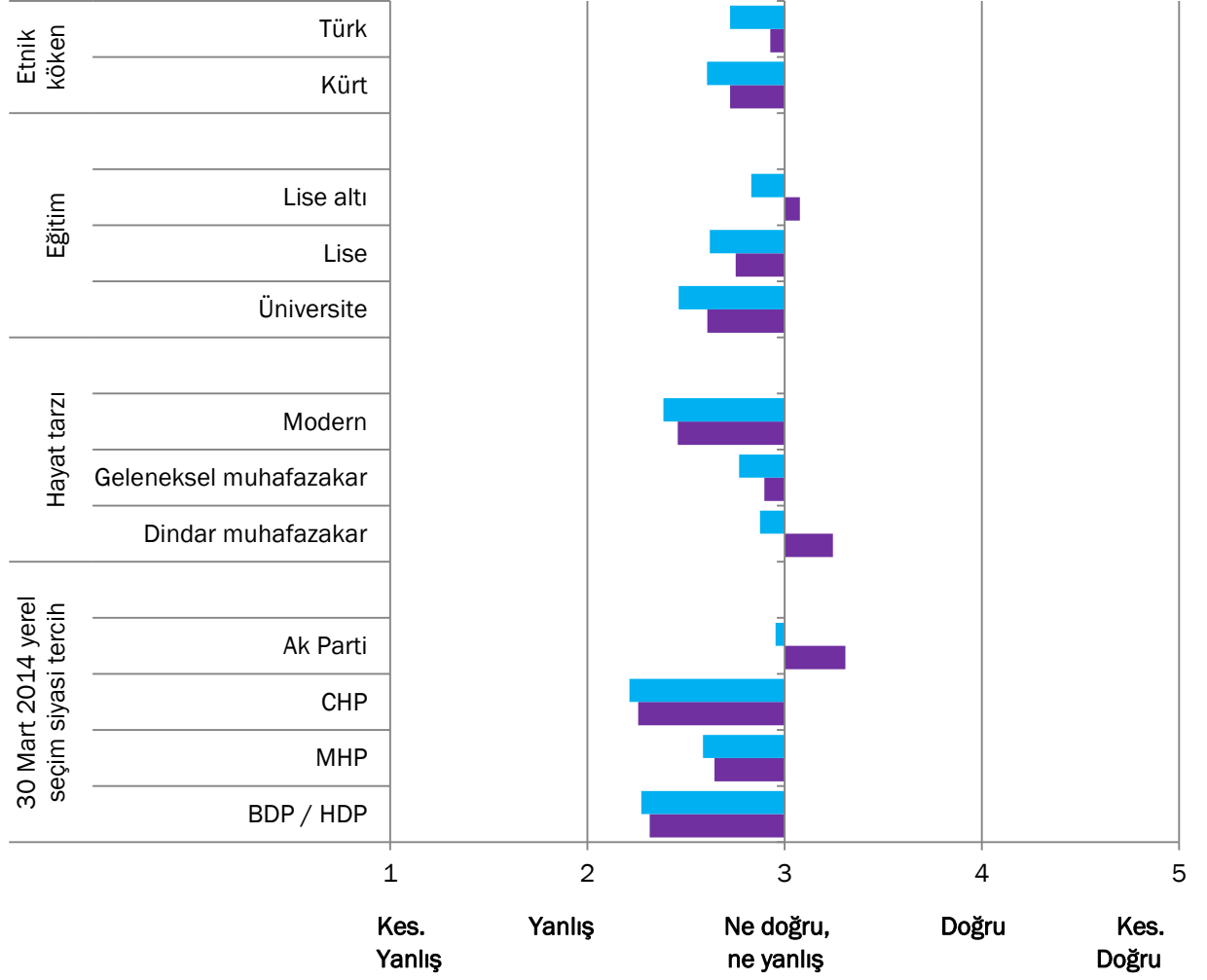
Toplumdaki demografik, kültürel, siyasi, sosyolojik tüm farklı gruplar Diyanet'in gündelik siyasetin içinde olmasına olumsuz bakmaktadır.

Kürt meselesinde çözüm sürecine Diyanet'in açıklamalarıyla destek olduğu önermesinde ise farklılaşmalar gözlenmektedir. Lise altı eğitilmişlerde, dindar muhafazakarlarda, Ak Parti seçmeninde Diyanet'in katkısına dair olumlu bir kanaat varken, diğer kümelerde olumsuz bir kanaat görülmektedir.

Diyanet ve güncel siyaset

■ Diyanet İşleri Başkanı gündemdeki siyasi meselelere dair yorumlar yapabilir.

■ Diyanet'in açıklamalarıyla Kürt meselesinin çözüm sürecine katkısı olduğunu düşünüyorum.

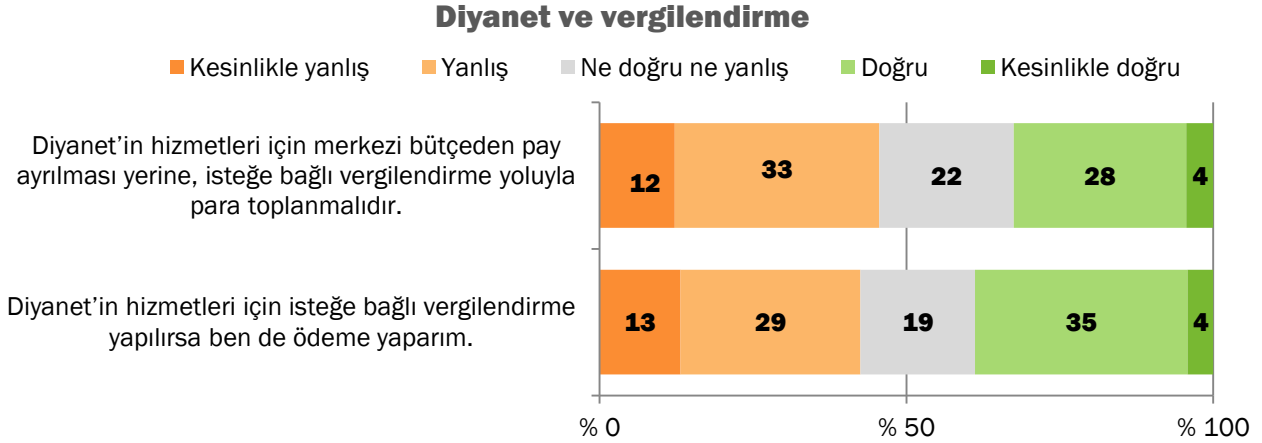

10. Diyanet ve Vergilendirme

Toplumda net bir kanaatin oluşmadığı ve görünür bir farklılaşmanın gözleendiği konulardan birisi de Diyanet'e dair özel vergi meselesinde gözlenmektedir.

"Diyanet'in hizmetleri için merkezi bütçeden pay ayrılması yerine, isteğe bağlı vergilendirme yoluyla para toplanmalıdır" fikrine destek yüzde 33 oranındayken, karşı çıkanlar yüzde 45,5 oranındadır.

Benzer biçimde, "Diyanet'in hizmetleri için isteğe bağlı vergilendirme yapılırsa ben de ödeme yaparım" fikrine destek verenler 38,6 oranındayken karşı çıkanlar yüzde 42,5 oranındadır.

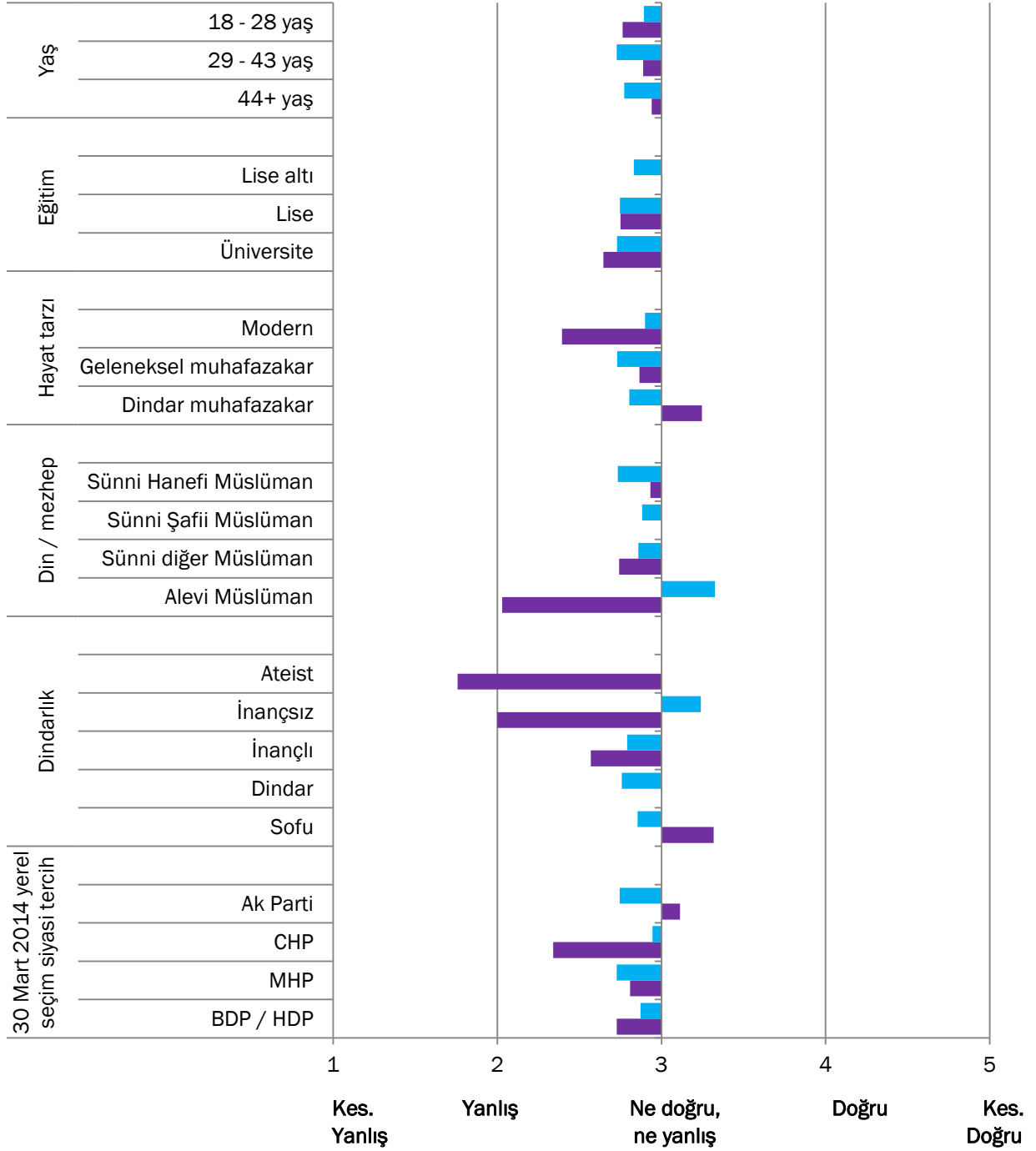

İsteğe bağlı vergilendirme yoluna onay verenlerin oranı, beklenebileceği gibi böylesi bir durumda ödeme yapacağını belirtenlerin oranından daha yüksektir. Nitekim, isteğe bağlı vergilendirme fikrini destekleyenlerin tümü değil, yüzde 63'ü kendisinin de ödeme yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir.

Aleviler ve inançsızlar net biçimde özel vergilendirmeden yana tutum almaktadırlar. Ama demografik kümeler arasında asıl farklılaşma isteğe bağlı vergilendirme olursa ödeme arzusunda gözlenmektedir. Dindarlığın artmasıyla ve hayat tarzının muhafazakârlaşmasıyla ödeme arzusunda olanlar artmaktadır. Ak Partililer diğer seçmenlere kıyasla ve lise altı eğitimliler daha eğitimli olanlara kıyasla isteğe bağlı vergi ödemeye daha meyilli, Aleviler ve CHP'liler ise daha uzak durmaktadırlar.

Diyanet ve vergilendirme

- Diyanet'in hizmetleri için merkezi bütçeden pay ayrılması yerine, isteğe bağlı vergilendirme yoluyla para toplanmalıdır.
- Diyanet'in hizmetleri için isteğe bağlı vergilendirme yapılırsa ben de ödeme yaparım.

11. Araştırmanın Künyesi

11. 1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, Helsinki Yurttaşlar Derneği için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 11-12 Ekim 2014 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki Diyanet İşleri Başkanlığına dair algı, beklenti ve değerlendirmeleri, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın saha uygulamasında görüşülen kişilere araştırmanın amacı ve içeriğine dair şu cümle okunmuştur: *"Araştırmamız, tek tek kişilerin değil, genelde halkın Diyanet İşleri Başkanlığı ve hizmetleri hakkında, ne düşündüğünü, beklentilerinin ne olduğunu belirlemeyi amaçlayan bir çalışmadır."*

Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 2, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,6'dır.

11. 2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, 32 ilin merkez dâhil 112 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2627 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	32
Gidilen ilçe	112
Gidilen mahalle/köy	150
Görüşülen denek	2627

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzy 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne
3	Ege	İzmir, Denizli, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya

6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Sinop, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Trabzon, Giresun
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Siirt, Şanlıurfa

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			20,1	20,1
2	Batı Marmara	2,1	3,3		5,4
3	Ege	3,7	6,0	5,6	15,3
4	Doğu Marmara	1,2	2,5	5,5	9,2
5	Batı Anadolu	0,7		9,9	10,6
6	Akdeniz	3,4	2,3	6,0	11,7
7	Orta Anadolu	1,4	1,9	1,4	4,7
8	Batı Karadeniz	2,8	3,4		6,2
9	Doğu Karadeniz	1,3	2,0		3,3
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,4			1,4
11	Ortadoğu Anadolu	1,4	2,1		3,4
12	Güneydoğu Anadolu	1,4	3,4	3,8	8,6
	Toplam	20,8	27,0	52,3	100,0

12. Tüm Cevap Dağılımları

12. 1 Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	45,5
Erkek	54,5
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 28 yaş	27,9
29 - 43 yaş	35,9
44+ yaş	36,2
Toplam	100,0

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	4,5
Diplomasız okur	2,3
İlkokul mezunu	33,8
Ortaokul mezunu	14,5
Lise mezunu	28,8
Üniversite mezunu	14,6
Yüksek lisans / doktora	1,5
Toplam	100,0

Aylık hane geliri	Yüzde
300 TL ve altı	1,0
301 - 700 TL	3,9
701 - 1200 TL	34,7
1201 - 2000 TL	34,6
2001 - 3000 TL	16,8
3001 TL ve üstü	9,0
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet memuru	5,8
Özel sektör	6,2
İşçi	11,9
Esnaf	9,0
Tüccar / işadamı	,5
Serbest meslek sahibi	1,2
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	4,2
Çalışıyor, diğer	4,2
Emekli	11,7
Ev kadını	30,5
Öđrenci	9,9
İşsiz	3,9
Çalışamaz halde	1,0
Toplam	100,0

Kendinizi, HAYAT TARZI bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?	Yüzde
Modern	23,9
Geleneksel muhafazakar	43,7
Dindar muhafazakar	32,4
Toplam	100,0

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?	Yüzde
Örtünmüyor	25,1
Başörtüsü	49,1
Türban	9,7
Çarşaf	1,2
Bekar erkek	15,0
Toplam	100,0

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?	Yüzde
Türk	83,9
Kürt	10,3
Zaza	,9
Arap	2,4
Diğer	2,5
Toplam	100,0

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?	Yüzde
Sünni Hanefi Müslüman	81,6
Sünni Şafii Müslüman	8,1
Sünni diğer Müslüman	2,6
Alevi Müslüman	4,1
Diğer Müslüman	2,0
Diğer din mensubu	,4
Dini inancı yok	1,1
Toplam	100,0

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?	Yüzde
Ateist: Dini inancı olmayan biri	1,1
İnançsız: Dinin gereklerine pek inanmayan biri	2,0
İnançlı: İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri	27,4
Dindar: Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri	60,6
Sofu: Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri	8,9
Toplam	100,0

12.2. Diyanet Neyi Temsil Ediyor?

Diyanet'in sizin gözünüzde neyi temsil ettiğiyle ilgili olarak, şimdi okuyacağım iki cümleden hangisi sizce daha doğrudur?	Yüzde
Devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurumdur.	23,0
İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten vs. bir kurumdur.	77,0
Toplam	100,0

12.3. Diyanet'İN Varlığı ve Laiklik

Diyanet'in varlığı laikliğe aykırıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	25,5
Yanlış	46,7
Ne doğru ne yanlış	14,7
Doğru	10,5
Kesinlikle doğru	2,7
Toplam	100,0

Diyanet'in varlığı din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	27,1
Yanlış	49,4
Ne doğru ne yanlış	12,2
Doğru	9,2
Kesinlikle doğru	2,1
Toplam	100,0

12.4. Diyanet Hizmetlerini Değerlendirme

Diyanet'in verdiği hizmetlerden memnunum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,2
Yanlış	10,6
Ne doğru ne yanlış	17,5
Doğru	57,5
Kesinlikle doğru	10,2
Toplam	100,0

Diyanetin verdiği hizmetler yeterlidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	5,3
Yanlış	19,0
Ne doğru ne yanlış	18,0
Doğru	50,2
Kesinlikle doğru	7,4
Toplam	100,0

Ailemizle ya da çevremizle yaşadığımız sosyal sorunların çözümü için de Diyanet hizmet vermelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	5,6
Yanlış	13,5
Ne doğru ne yanlış	15,9
Doğru	51,4
Kesinlikle doğru	13,6
Toplam	100,0

Diyanet'in namaz vakitleri, ramazan, bayram günleri gibi takvim hesaplamalarına güveniyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,9
Yanlış	4,0
Ne doğru ne yanlış	10,8
Doğru	62,9
Kesinlikle doğru	20,4
Toplam	100,0

Diyanet'in fetva ve açıklamalarına güvenirim.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,1
Yanlış	8,5
Ne doğru ne yanlış	15,7
Doğru	58,6
Kesinlikle doğru	14,1
Toplam	100,0

Diyanet açıklamalarında ve hizmetlerinde tarafsızlık ilkesine uygun davranıyor.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,6
Yanlış	14,2
Ne doğru ne yanlış	28,0
Doğru	42,4
Kesinlikle doğru	7,8
Toplam	100,0

Diyanet hizmetlerinde etnik köken / siyasi görüş / cinsiyet / cinsel yönelim gibi farklılıklar arasında ayrımcılık yapılmıyor.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,6
Yanlış	14,8
Ne doğru ne yanlış	22,3
Doğru	46,8
Kesinlikle doğru	7,5
Toplam	100,0

Sizce çevrenizde sizin ihtiyacınız açısından cami/cemevi/(kilise) sayısı yeterli mi? İhtiyacı karşılıyor mu?	Yüzde
Yetersiz	17,3
Duruma bağlı	11,5
Yeterli	71,3
Toplam	100,0

12.5. Diyanet Hizmetlerinden Yararlanma

Camiye gitmek	Yüzde
Hiçbir zaman	12,5
Nadiren	24,8
Bazen	34,8
Sık sık	19,6
Her zaman	8,4
Toplam	100,0

Camilerde düzenlenen mevlit, kandil özel vb. programlara katılmak	Yüzde
Hiçbir zaman	22,6
Nadiren	20,5
Bazen	26,9
Sık sık	19,0
Her zaman	11,0
Toplam	100,0

Dini sohbetlere katılmak	Yüzde
Hiçbir zaman	31,2
Nadiren	22,1
Bazen	23,3
Sık sık	15,5
Her zaman	7,9
Toplam	100,0

Diyanet'in Kuran kurslarına gitmek veya çocuklarınızı göndermek	Yüzde
Hiçbir zaman	27,7
Nadiren	13,9
Bazen	21,7
Sık sık	21,8
Her zaman	14,9
Toplam	100,0

Diyanet'in kurban bağışı organizasyonlarına katılmak	Yüzde
Hiçbir zaman	61,0
Nadiren	14,1
Bazen	13,6
Sık sık	6,5
Her zaman	4,8
Toplam	100,0

Çocukken Kuran kursuna gittiniz mi?	Yüzde
Hayır	32,0
Evet, bir kez	25,0
Evet, birden çok kez	43,0
Toplam	100,0

Çocukluğunuzdan sonra camide din bilgisi ve Kuran eğitimi aldınız mı?	Yüzde
Hayır	65,0
Evet, bir kez	13,7
Evet, birden çok kez	21,3
Toplam	100,0

Diyanet'in Alo Fetva hattından yararlandınız mı?	Yüzde
Hayır	93,3
Evet, bir kez	4,0
Evet, birden çok kez	2,7
Toplam	100,0

Diyanet'ten başka kurumların kurban bağıışı organizasyonlarına katıldınız mı, hangi sıklıkla?	Yüzde
Hayır	69,8
Evet, bir kez	11,8
Evet, birden çok kez	18,4
Toplam	100,0

Çocukluğunuzdan sonra camide din bilgisi ve Kuran eğitimi aldınız mı?	Yüzde
Hayır	65,0
Evet, bir kez	13,7
Evet, birden çok kez	21,3
Toplam	100,0

12.6. Diyanet ve Kadınlar

Diyanet vatandaşlık temelinde, kadın-erkek eşitliğini destekleyen hizmetler veriyor.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,0
Yanlış	13,1
Ne doğru ne yanlış	27,0
Doğru	46,8
Kesinlikle doğru	6,1
Toplam	100,0

Cuma namazında camilerde kadınlara yer ayrılmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,9
Yanlış	25,0
Ne doğru ne yanlış	18,4
Doğru	38,5
Kesinlikle doğru	9,1
Toplam	100,0

Camilerde kadınlara ayrılan yerler yetersizdir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,1
Yanlış	20,9
Ne doğru ne yanlış	18,9
Doğru	44,9
Kesinlikle doğru	11,2
Toplam	100,0

Diyanet'in kadın görevlilerinin sayısı artırılmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,2
Yanlış	9,5
Ne doğru ne yanlış	17,6
Doğru	54,3
Kesinlikle doğru	16,4
Toplam	100,0

12.7. Diyanet ve Aleviler

Diyanet'in yapısına dair sizce hangisi doğrudur?	Yüzde
Yalnızca Sünni Müslümanlara hizmet vermeli.	13,2
Aleviler dahil tüm Müslümanlara hizmet vermeli.	33,8
Müslümanların yanı sıra diğer dinlere de hizmet vermeli.	53,0
Toplam	100,0

Diyanet'in sizin gözünüzde neyi temsil ettiğiyle ilgili olarak, şimdi okuyacağım iki cümleden hangisi sizce daha doğrudur?	Yüzde
Devletin dini hayatı kontrol etmek ve yönlendirmek için kurduğu siyasi bir kurumdur.	23,0
İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dair işleri yürüten vs. bir kurumdur.	77,0
Toplam	100,0

Diyanetin Alevilere hizmet vermesiyle ilgili, hangisine katılırsınız?	Yüzde
Diyanet Alevilere de hizmet sunmalıdır.	38,3
Diyanet'in Alevilere yalnızca hizmet sunması yetmez, yapısı değiştirilerek Alevilerin temsilcileri de yer almalı	29,5
Aleviler için Diyanet benzeri ayrı bir kurum oluşturulmalıdır.	25,2
Cevap yok	7,0
Toplam	100,0

Cemevleri devlet tarafından ibadethane olarak tanınmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,8
Yanlış	17,2
Ne doğru ne yanlış	23,4
Doğru	42,2
Kesinlikle doğru	9,4
Toplam	100,0

Farklı din ya da mezhep mensupları için Diyanet gibi ayrı kurumlar kurulmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	9,8
Yanlış	25,0
Ne doğru ne yanlış	24,5
Doğru	34,7
Kesinlikle doğru	6,0
Toplam	100,0

12.8. Diyanet ve Kurumsal Algı

Diyanet İşleri Başkanı atama yoluyla değil, Diyanet içinde yapılacak seçimle gelmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,2
Yanlış	13,3
Ne doğru ne yanlış	22,4
Doğru	50,0
Kesinlikle doğru	11,1
Toplam	100,0

Müftü, imam, müezzın gibi din hizmeti veren kişilerin Diyanet tarafından atanması doğrudur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,8
Yanlış	6,3
Ne doğru ne yanlış	15,1
Doğru	65,2
Kesinlikle doğru	11,6
Toplam	100,0

Diyanet İşleri Başkanlığının doğrudan Başbakan'a bağlanması doğru olmuştur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	13,9
Yanlış	27,4
Ne doğru ne yanlış	21,3
Doğru	32,4
Kesinlikle doğru	5,0
Toplam	100,0

Diyanet'e 2014 yılı için İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı'ndan daha fazla bütçe ayrılması uygundur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	14,4
Yanlış	28,3
Ne doğru ne yanlış	20,9
Doğru	30,3
Kesinlikle doğru	6,2
Toplam	100,0

Vaaz, hutbe ve ezanların merkezi olması uygulamasından vazgeçilmiş olmasını doğru buluyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,0
Yanlış	18,6
Ne doğru ne yanlış	19,6
Doğru	47,4
Kesinlikle doğru	10,4
Toplam	100,0

İslam dışı diğer din mensuplarının Türkiye’de temsilcilik açarak dini tebliğ yapması uygundur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	13,9
Yanlış	20,6
Ne doğru ne yanlış	20,9
Doğru	39,6
Kesinlikle doğru	5,0
Toplam	100,0

Diyanet’in başka ülkelerde temsilcilik açması, tebliğde bulunması doğru ve gereklidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,4
Yanlış	5,6
Ne doğru ne yanlış	14,5
Doğru	59,0
Kesinlikle doğru	19,5
Toplam	100,0

12.9. Diyanet ve Güncel Siyaset

Diyanet İşleri Başkanı gündemdeki siyasi meselelere dair yorumlar yapabilir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	18,7
Yanlış	29,5
Ne doğru ne yanlış	18,4
Doğru	29,0
Kesinlikle doğru	4,4
Toplam	100,0

Diyanet'in açıklamalarıyla Kürt meselesinin çözüm sürecine katkısı olduğunu düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	11,4
Yanlış	27,7
Ne doğru ne yanlış	24,8
Doğru	30,7
Kesinlikle doğru	5,3
Toplam	100,0

12.10. Diyanet ve Vergilendirme

Diyanet'in hizmetleri için merkezi bütçeden pay ayrılması yerine, isteğe bağlı vergilendirme yoluyla para toplanmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	12,2
Yanlış	33,3
Ne doğru ne yanlış	21,9
Doğru	28,1
Kesinlikle doğru	4,4
Toplam	100,0

Diyanet'in hizmetleri için isteğe bağlı vergilendirme yapılırsa ben de ödeme yaparım.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	13,2
Yanlış	29,3
Ne doğru ne yanlış	18,7
Doğru	34,6
Kesinlikle doğru	4,2
Toplam	100,0